

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Податок на доходи фізичних осіб
у системі фінансово-економічних відносин**

Студента 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Юсеєвої Карини
Закірівни

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів

Василенко
Антоніна Василівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	7
1.1. Економічна сутність та функції оподаткування доходів фізичних осіб	7
1.2. Зарубіжний досвід побудови системи оподаткування фізичних осіб	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	20
2.1. Фіскальне значення оподаткування доходів фізичних осіб у формуванні доходів бюджетної системи України	20
2.2. Особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні	26
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	37
3.1. Пріоритети оподаткування фізичних осіб на сучасному етапі економічного розвитку	37
3.2. Оптимізація використання фіскального та регулюючого потенціалу податку на доходи фізичних осіб	46
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БО – база оподаткування;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

ЄБА – Європейська бізнес асоціація;

ЄС – Європейський Союз;

ЄСВ – єдиний соціальний внесок;

МВФ – Міжнародний валютний фонд;

МЗП – мінімальна заробітна плата, встановлена законодавчо;

НБУ – Національний банк України;

ПДВ – податок на додану вартість;

ПДФО – податок на доходи фізичних осіб;

ПКУ – Податковий кодекс України ;

ПМ – законодавчо встановлений розмір прожиткового мінімуму;

ПН – податкове навантаження;

ПСП – податкова соціальна пільга;

ФОП – фонд оплати праці.

ВСТУП

В сучасних надскладних економічних і політичних умовах висуваються абсолютно нові підходи до управління народним господарством. Серед них особливе місце посідають фінансові інструменти та важелі. Податкова система суттєво впливає на створення й зростання валового внутрішнього продукту, на його розподіл і споживання, а тому й на розвиток окремих секторів економіки. Через це, механізму оподаткування приділяється велика роль. Дуже важливе місце займає державне регулювання фінансової діяльності фізичних осіб, тобто суб'єктів підприємницької діяльності, а також звичайних громадян з їх власними накопиченнями. Одним із найвагоміших важелів регулювання розподілу між державою та її громадянами фінансових ресурсів є прибутковий та інші податки, які входять до складу української податкової системи.

Питання оподаткування, ефективності роботи податкової системи в європейських країнах та Україні розглядали у своїх працях такі вчені, як І.Я. Чугунов; Л.М. Коцан; Я.В. Лебедзевич; О.О. Непочатенко; М.Д. Пасічний М.Д.; М.О. Сухорукова, Волосович, А. Василенко, В. Чубаєвський, В.Д. Макогон.

Разом з тим у роботах вітчизняних науковців основна увага приділяється фіскальній ефективності ПДФО, тоді як комплексного дослідження потребують його регулятивні властивості та комплексна оцінка їхньої ефективності. Це питання подальшого розвитку персонального прибуткового оподаткування в Україні в умовах нарощування масштабів глобалізації, коли наявні факти недоброчливої податкової конкуренції, агресивного податкового планування.

У проаналізованих працях розглянуто досвід європейських країн та його використання з метою розбудови української податкової системи. Податкова система може працювати не тільки всередині країни, вона є важливим чинником зовнішнього зближення європейських країн, сприяє утворенню

єдиної європейської цінності. Таким чином, дослідження сформованої проблеми є актуальним.

Актуальність дослідження проблеми оподаткування фізичних осіб виходить із важливого значення податку на доходи фізичних осіб, адже цей податок є одним із найстабільніших та дієвих джерел формування дохідної частини бюджету, забезпечує фіскальну достатність бюджету, а разом з тим, виконує важливу соціальну роль, так як він чинить безпосередній вплив на рівень доходів населення.

Метою роботи є комплексне теоретичне дослідження проблем, пов'язаних з процесом прибуткового оподаткування фізичних осіб, а також обґрунтування напрямів оптимізації прибуткового оподаткування в Україні в сучасних економічних умовах.

Об'єктом дослідження виступає податок на доходи фізичних осіб.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні аспекти оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

Відповідно до поставленої мети постають наступні **завдання** :

- розглянути економічну сутність та функції оподаткування доходів фізичних осіб;
- дослідити зарубіжний досвід побудови системи оподаткування фізичних осіб;
- оцінити значення оподаткування доходів фізичних осіб у формування доходів бюджетної системи України;
- виявити особливості оподаткування ПДФО в Україні;
- намітити напрями вдосконалення оподаткування податку з доходів фізичних осіб в Україні через : визначення пріоритетів оподаткування фізичних осіб; оптимізацію використання фіскального та регулюючого потенціалу податку на доходи фізичних осіб.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові методи та прийоми аналізу: методи наукової

абстракції, системний та структурний; методи наукового узагальнення, аналізу та порівняння, статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, ДФС України, Державної служби статистики України, НБУ, Державної казначейської служби України, МВФ, а також наукові праці видатних вчених.

Наукова новизна результатів. Набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат;
- аналітичні підходи щодо дослідження структури доходів домогосподарств;
- узагальнення та систематизація зарубіжного досвіду застосування граничних ставок персонального прибуткового податку та кількості шкал. Це дало змогу обґрунтувати пропозиції щодо подальшого розвитку персонального прибуткового оподаткування в Україні у контексті стимулювання добровільності сплати податку на доходи фізичних осіб.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження були опубліковані в статті «Особливості оподаткування фізичних осіб в Україні».

Робота складається з трьох розділів. В першому розділі розглядаються теоретичні засади оподаткування доходів фізичних осіб.

Другий розділ присвячено оцінці сучасного стану оподаткування доходів населення. Досліджуються фіскальне значення оподаткування доходів фізичних осіб у формуванні доходів бюджетної системи та особливості оподаткування на сучасному етапі.

Напрями вдосконалення оподаткування податку з доходів фізичних осіб в Україні наведені в третьому розділі кваліфікаційної роботи. Визначені пріоритети оподаткування та напрями оптимізації використання фіскального та регулюючого потенціалу податку на доходи фізичних осіб.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1. Економічна сутність та функції оподаткування доходів фізичних осіб

У сучасних умовах перебудови економіки України за вимогами європейських партнерів, займає державне регулювання. Найважливішим інструментом державного регулювання доходів фізичних осіб характерним для будь-якої податкової системи є оподаткування доходів фізичних осіб.

Держава регулює доходи громадян, впливає на збільшення їх платоспроможності, стимулювання попиту, розмір споживання та заощаджень, що, в свою чергу, призводить до стабілізації та підвищення темпів економічного зростання.

Оскільки податок на доходи фізичних осіб стосується кожного члена суспільства, він має виконувати ще й роль соціального регулятора. Але, нажаль, не зовсім прослідковується соціальна направленість цього податку у діючому законодавстві. Обумовлено це, перш за все, прагненням уряду до постійного збільшення доходів бюджету.

Одним із важливих бюджетоутворюючих податків є ПДФО – інструмент прямого оподаткування, що має мобільніший, динамічніший характер, аніж інші різновиди прямих податків, наприклад майнові, які орієнтовані і прив'язані до практично незмінної вартості майна, що розглядається як об'єкт оподаткування [3, с.113].

Систему прибуткового оподаткування громадян в Україні було запроваджено із середини 1991р., внаслідок ухвалення Закону Української РСР «Про прибутковий податок» від 05.07.1991р. [5, с.12]

Вагомий внесок у питання дослідження питань оподаткування доходів фізичних осіб зробили такі вчені-економісти, як В. Андрущенко [2], П. Бечко [6], О. Піхоцька, Л. Фурдичко, Н. Синютка [7], О. Коба [26], О. Кравчук [29], І. Волохова, О. Дубовік [42], Ю. Сибірянська [45, 46], А. Соколовська [49], І. Чугунов [55-60], Ю. Швець [61] та інші.

Так, професор Чугунов І. [59, с. 4] розглядає податок на доходи фізичних осіб як один із інструментів державного регулювання економічних процесів. Методологія та практика оподаткування доходів населення ґрунтовно висвітлена у статтях та монографії Задорожної Л. [21 с. 68; 22], Сідельникова Л., Найденко О. розкривають сучасні теоретико-практичні аспекти реалізації принципу соціальної справедливості щодо податку на доходи громадян [47 с.86-96]. Смашнюк О.В. [48] акцентувала на вагомості ПДФО при формуванні доходів місцевих бюджетів, що є беззаперечним і в сьогоденних умовах. У статті Носової Є. щодо реформування оподаткування доходів фізичних осіб висвітлено основні зміни податкового законодавства, зроблено висновок про дискримінаційний характер застосування податкової соціальної пільги при оподаткуванні окремих категорій платників [34, с. 24].

Дослідження вчених охоплюють широкий спектр питань оподаткування доходів фізичних осіб та надають вичерпний науково-методологічний аналіз поставлених питань, проте податкова система України знаходиться в динамічному розвитку, що потребує постійного аналізу і оцінки змін, що відбуваються в податковому законодавстві, і, відповідно, впливають на формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання.

Розвиваючи інституційний підхід до дослідження розвитку бюджетного регулювання, І. Чугунов розуміє під інституційним будівництвом бюджетної політики систему правил, норм, законів, органів законодавчої й виконавчої влади, установ та їх оптимальне поєднання і співвідношення, за допомогою яких формуються та реалізуються стратегічні й тактичні цілі, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування системи бюджетного регулювання та соціально-економічного розвитку країни [57; с. 4]. Також І. Чугунов та М. Скрипниченко зазначають: «Бюджетна політика має розглядатися як складова системи інститутів суспільства, а розвиток системи бюджетного регулювання позитивно сприятиме здійсненню відповідних інституційних змін сучасного економічного середовища» [25, с. 33–34].

У розвитку форм та методів справляння прибуткового податку в Україні можна виділити наступні етапи (див. табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Етапи розвитку податку на доходи фізичних осіб в Україні

<i>Назва етапу</i>	<i>Характеристики</i>
Перший етап 1989-1993 рр	Податкова система характеризується справлянням прибуткового податку з громадян. Податок було поділено на 2 частини (основну і додаткову), а його платників – на окремі групи та категорії. Податок утримувався у твердих ставках, диференційованими за категоріями та групами платників.
Другий етап 1993-2003 рр	Відповідно до «Декрету про прибутковий податок з громадян», оподаткування здійснювалось за категоріями платників залежно від характеру отриманого ними доходу.
Третій етап 1994-2010 рр	Вступив в дію Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб», відбулось істотне зниження податкового навантаження, розширення бази оподаткування, запроваджено податковий кредит та податкові соціальні пільги.
Четвертий етап 2010-по теперішній час	З прийняттям Податкового Кодексу, уточнено поняття податкового кредиту (податкова знижка), запроваджено мало прогресивну шкалу ставок для різних видів доходів.

В сучасних умовах ринкової економіки, де існують різні форми власності, побудова системи оподаткування здійснюється на демократичних засадах, із забезпеченням рівності та неупередженості до усіх платників податку незалежно від форми власності та його діяльності, а також із врахуванням всіх доходів, які фізична особа отримує з різних джерел.

Податок на доходи фізичних осіб – прямий податок, який сплачується фізичною особою з суми коштів, вартості матеріального і нематеріального майна, інших активів, що мають вартість, одержаних нею у власність або нарахованих на його користь, чи набутих незаконним шляхом, з різних джерел як на території України, так і за її межами [2, с. 244].

У навчальному посібнику «Основи теорії податків» А. М. Соколовська наголошує на тому, що індивідуальне прибуткове оподаткування доходів громадян «є однією з найбільш досконалих форм оподаткування, оскільки охоплює чистий дохід суспільства – те основне джерело, з якого повинні сплачуватися податки».

Вирішальним фактором виділення об'єкту оподаткування в оподаткуванні прибутків є відносини власності. З позиції прав власності всіх платників податків можна розподілити на дві групи.

Першу – складають платники, які одночасно є суб'єктами власності та трудової діяльності. Прикладом цього можна визначити колективні підприємства. Специфіка цих суб'єктів господарювання полягає в тому, що отриманий валовий дохід можна лише умовно розділити на заробітну плату та прибуток. Об'єктом оподаткування в цьому випадку краще обрати сукупний дохід.

Другу групу складають платники, в яких можна чітко розмежувати дохід на заробітну плату та прибуток. Розподілення таким чином пов'язане з тим, що суб'єкт власності та суб'єкт праці не співпадають. Саме такий підхід використовується при побудованні системи оподаткування в розвинутих країнах.

Другим фактором виділення двох напрямків прибуткового оподаткування є різні умови стягнення податків. Це розмежування можна з'ясувати також тим, що доходи юридичних та фізичних осіб, маючи однакову економічну природу – додану вартість, відрізняються за характером використання, оскільки виконують різні функції. Так, доходи підприємств спрямовуються на розвиток виробництва, а основна частина доходів громадян – на особисте споживання.

Тому використовувати єдиний режим оподаткування для усіх доходів, як тих, що йдуть на виробниче споживання, так і тих, що призначені для особистого використання, було б недоцільним і економічно невиправданим. Виходячи з функції доходів підприємств, податкове навантаження при оподаткуванні цих доходів повинне бути меншим, ніж при оподаткуванні доходів громадян.

До системи прибуткового оподаткування в Україні належить податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб.

Залежно від цілей державної політики змінюється розмір податкового навантаження. Так, якщо держава має на меті наповнення бюджету, тобто збільшення доходів від оподаткування, то збільшуються ставки оподаткування, а отже і податкове навантаження, проте таке збільшення є фінансово ефективним лише до певної точки. Якщо ж метою є покращення рівня життя громадян та стимулювання економічного розвитку, то величина податкового навантаження зменшується.

Досягнення тієї чи іншої мети можливе лише при повному врахуванні всіх факторів, які впливають на величину надходжень від оподаткування доходів фізичних осіб. Такими факторами є:

- чисельність населення;
- платоспроможність платників податку;
- розмір доходів, що підлягають оподаткуванню (база оподаткування);
- ставки податку;
- надання податкових пільг та знижок;
- рівень тіньової економіки, правопорядку в суспільстві та законослухняність громадян;
- стабільність податкового законодавства.

Як економічна категорія ПДФО має декілька характеристик (рис. 1.1).

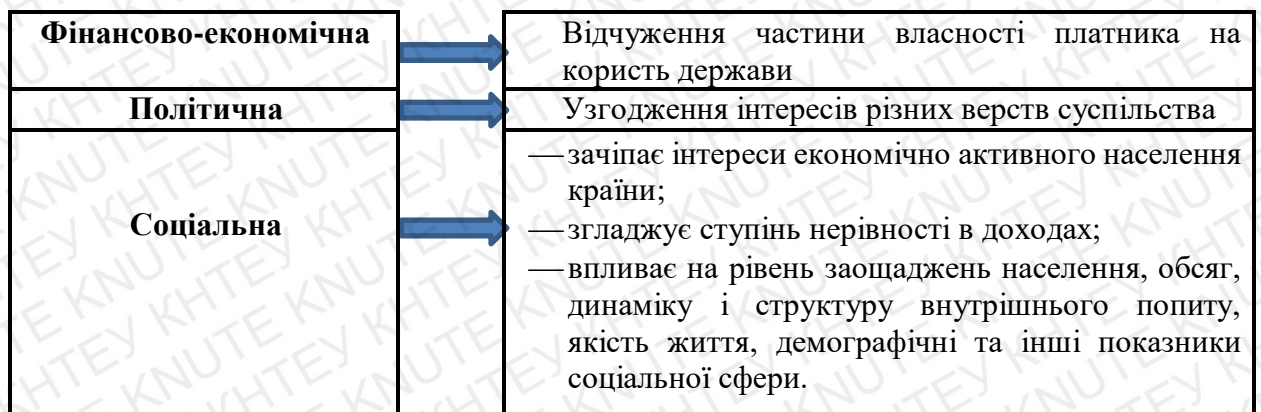

Рис. 1.1. Характеристики ПДФО*

*Розроблено автором

Відмітною рисою податку на доходи фізичних осіб виступає пряме визначення доходу платників. Історично майнові податки (поземельний, промисловий) з'явилися раніше прибуткового оподаткування. Але прибутковий податок, будучи особовим податком, за своїм економічним змістом є більш зручними і доходним у порівнянні з реальними податками, оскільки останні торкаються якого-небудь окремого джерела доходу, тоді як об'єктом прибуткового оподаткування є різного роду доходи, незалежно від джерела їхнього походження.

Саме податок на доходи фізичних осіб, як ніякий інший, відповідає принципів всезагальності оподаткування, тому що будь-яка фізична особа – резидент і нерезидент (при одержанні доходів із джерелом їхнього походження в Україні) залучається до сплати цього податку за наявності об'єкта оподаткування. Крім залучення до сплати податку фізичних осіб, що знаходяться на території держави, державі належить право оподатковувати доходи своїх громадян, що перебувають за її межами [1, с. 13].

Ще однією особливістю податку на доходи фізичних осіб є порядок виникнення правовідносин. Так, при сплаті податку із заробітної плати або іншого доходу, що нараховується податковим агентом, фізична особа безпосередньо не вступає у податкові правовідносини. Особа, яка виплачує такий дохід (податковий агент), самостійно розраховує і утримує суму податку, що підлягає сплаті, з одночасним її перерахуванням до відповідного бюджету. Причому ця ж особа (податковий агент) несе відповідальність за повноту і своєчасність сплати податку.

Податок з доходів фізичних осіб є прямим податком, що обумовлює ряд його особливостей. Як відомо, прямі податки справляються в процесі придбання і накопичення матеріальних благ, і при їхній сплаті платник податку й особа, що несе матеріальні витрати, збігаються. Остання ознака дозволяє встановити для окремих категорій платників податкові пільги з метою їхнього соціального захисту.

Але, незважаючи на такі переваги, головний недолік прибуткового податку, як відзначає М. І. Мельник, – простір для ухилень від сплати [32, с. 195]. По-перше, платники не завжди бажають показувати дійсні розміри свого доходу з метою зменшення оподаткування. По-друге, достатньо складно визначити дохід, який має оподатковуватися, оскільки про отримання ряду доходів може свідчити тільки сам платник податку. Прикладом може бути майно, яке переходить у власність платника податків у результаті дарування, або дохід, одержуваний у результаті надання в оренду нерухомості без відповідного нотаріального посвідчення такого договору тощо.

Досить складно податковим органам виявити факт дарування, якщо в якості подарованого виступає майно, яке не підлягає обов'язковій державній реєстрації або про дарування якого не укладався відповідний договір. Інший спосіб приховування доходів – це наявність так названої «чорної каси» на підприємствах, коли заробітна плата, зазначена у відомості, є нижчою за ту, яку особа одержує реально, що призводить до зменшення об'єкта оподаткування у платника.

Податок на доходи фізичних осіб є платою фізичної особи за послуги, які надаються територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу, або розташовано особу, що утримує цей податок згідно із податковим законодавством. Проте одною із ознак податку є індивідуальна безеквівалентність, тобто платник не отримує певного еквіваленту від держави в результаті сплати податку. Дійсно, на індивідуальному рівні відсутній безпосередній зв'язок між сплаченою сумою податку та кількістю отриманих від держави послуг, а на рівні суспільства сплачена сума податку на доходи фізичних осіб носить відплатний характер і населення територіальної громади бере участь у фіскальній політиці певного регіону. Зрозуміло, що кошти, отримані у вигляді податку на доходи фізичних осіб, спрямовуються у тому числі і на фінансування надання соціальних та інших послуг. Але зазначені кошти надходять до загального фонду бюджету і, як наслідок, у них відсутня цільова спрямованість. Крім того, законодавча практика свідчить, що не вся

сума сплаченого податку на доходи фізичних осіб надходить тільки до бюджету територіальної громади, на території якої фізична особа має податкову адресу, або розташовано особу, яка утримує податок відповідно до законодавства.

Виходячи із викладеного вище, податок на доходи фізичних осіб є прямим, загальнодержавним пропорційним податком, який дозволяє поєднувати фіскальні інтереси щодо поповнення доходної частини бюджетів та досягнення мети регулювання міжбюджетних відносин, оскільки Бюджетний кодекс України закріпив надходження від цього податку за міськими, сільськими та селищними бюджетами.

Таким чином, оподаткування фізичних осіб є важливим та ефективним важелем для податкової системи, оскільки включає використання її фіскальних та регулюючих механізмів. Оподаткування доходів населення впливає на рівень життя громадян, добробут населення, а також на соціально-економічний розвиток країни в загальному.

1.2. Зарубіжний досвід побудови системи оподаткування фізичних осіб

Нині у світі існує декілька способів стягування податку на доходи фізичних осіб :

- 1) Залежно від сімейного статусу платника податків : індивідуальне оподаткування; сімейне оподаткування (податок стягується із загального доходу сім'ї);
- 2) Залежно від постійного або непостійного резидентства : доходи постійних резидентів оподатковуються незалежно від місця їх отримання; доходи непостійних резидентів, які виплачуються за межами країни – не оподатковуються податком, а тільки в країні отримання цього доходу.
- 3) Залежно від ставок оподаткування : пропорційне оподаткування – податкова ставка є фіксованою для будь-якої величини доходу; прогресивне

оподаткування – ставка податку на доход фізичних осіб збільшується при збільшенні доходу [22].

Є країни, які повністю відмовилися від стягування прибуткового податку зі своїх громадян. До таких країн відносяться Бермуди, Багами, Андорра, Монако, Бахрейн, Кувейт, Оман, які поповнюють свій бюджет за рахунок продажу нафти, а також доходів від туризму.

В Україні діє так званий пропорційний ПДФО: кожен громадянин віддає державі однакову долю свого доходу, у розмірі 18%. В той же час практично в усіх розвинених країнах ставки прибуткового податку прогресивні, завдяки чому податки забезпечених людей в сукупності перевищують податки незаможних верств населення [22]. Приклад ставок оподаткування наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1. 2

Ставки оподаткування доходів громадян в окремих країнах [22]

<i>Країни з пропорційною шкалою</i>		<i>Країни з прогресивною шкалою</i>	
<i>Країна</i>	<i>Ставка %</i>	<i>Країна</i>	<i>Ставка %</i>
Естонія	21,0	Данія	8,0-55,6
Грузія	20,0	Швеція	30,0-55,0
Україна	18,0	Франція	0,0-49,0
Угорщина	16,0	Великобританія	20,0-45,0
Румунія	16,0	Германія	14,0-45,0
Білорусь	16,0	Італія	23,0-43,0
Чехія	15,0	Японія	10,0-37,0
Литва	15,0	США	10,0-37,0
Росія	13,0	Фінляндія	6,0-31,75
Болгарія	10,0	Латвія	20,0-31,4
Казахстан	10,0	Швейцарія	1,8-26,0

Прибутковий податок в Японії з резидентів і нерезидентів цієї країни стягується по-різному. Якщо доходи нерезидента були отримані за межами країни і в Японію не переводилися, то податками вони не обкладаються. Доходи ж, отримані нерезидентом в Японії, оподатковуються. Прибутковий податок є прогресивним, його ставка залежить від суми доходів і нараховується відповідно до таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

ПДФО в Японії [22]

<i>Сума доходу, єн</i>	<i>Податкова ставка</i>
------------------------	-------------------------

до 1 950 000	5%
1 950 001 – 3 300 000	10%
3 300 001 – 6 950 000	20%
6 950 001 – 9 000 000	23%
9 000 001 – 18 000 000	33%
18 000 001 – 40 000 000	40%
більш 40 000 000	45%

Податки в Японії для фізичних осіб забезпечують значну частину фінансових надходжень бюджету. Метод обкладення цими податками досить складений: береться загальний дохід за рік, з нього робляться передбачені законом вирахування, сума множиться на встановлену ставку, а з отриманого результату віднімаються податкові пільги [26].

Оподатковувані доходи тут діляться на ряд категорій : заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності, випадкові доходи, змішані доходи, доходи від капіталу, доходи від нерухомості, відсотки по вкладах, дивіденди, вихідна допомога, бонуси. Хоча в Японії досить високі ставки, існує значний неоподатковуваний мінімум, який враховує сімейний стан людини. Від сплати податку звільняються кошти, витрачені на лікування. Багатодітні сім'ї так само мають додаткові податкові пільги.

Прибутковий податок в Швеції стягується за прогресивною шкалою - від 30 до 55%: з резидентів країни; з осіб, які раніше мешкали тут і мають постійне житло; з нерезидентів, що перебувають в країні більше 183 днів.

Національний податок платять ті, чий заробіток щорічно перевищує 401100 крон. Таким чином, податок в Швеції із зарплати стягується за шкалою, представленою в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

ПДФО в Швеції

<i>Розмір доходу, крони</i>	<i>Податкова ставка</i>
до 401 100	30%
401 100 – 574 300	50%
більш ніж 574 300	55%

Джерела податку для фізичних осіб в Швеції діляться на: прибуток від підприємницької діяльності, прибуток від найманої роботи, прибуток від

капіталу [44]. Податковий період складає один календарний рік. Існує також система штрафів для фізичних осіб:

- 1000 крон стягується за прострочення подання звіту;
- 40% від суми податку на приховані доходи у разі представлення недостовірної інформації в податкові органи Швеції [44].

Так само тут передбачені вирахування, які є витратами на отримання доходу, внесками на обов'язкове медичне страхування і пенсійне забезпечення. Таким чином, особи, отримуючи великі доходи, втрачають велику їх частину, а незаможні верстви населення навпроти, отримують з бюджету більше, ніж платять.

Шведська система соціального страхування фінансується за рахунок внесків, які платить працедавець. Він оплачує 31,42% від заробітної плати працівника. У цю суму входять пенсійні відрахування, на систему охорони здоров'я і так далі. Крім того, 7% від зарплати платить сам працівник, і ці гроші йдуть в пенсійну систему [44].

Громадяни США починають брати активну участь в процесі оподаткування, як тільки придбавають статус студентів. Кодекс внутрішніх надходжень — основний документ для регулювання цієї сфери життя. 21 грудня 2017 року Президент США Дональд Трамп підписав закон про найбільшу податкову реформу за останні 30 років. Закон дістав назву «Про податкові пільги і робочі місця» і торкнувся сфери корпоративного оподаткування і оподаткування доходів фізичних осіб.

Індивідуальний прибутковий податок в США загальнообов'язковий для будь-яких фізичних осіб, що займаються якою-небудь оплачуваною діяльністю на території цієї держави незалежно від того, чи є ці особи громадянами Америки. Важливою особливістю сплати цього виду відрахувань вважається те, що самотні платники вносять його за себе окремо, тоді як для одружених громадян доступна можливість сплати прибуткового податку від усієї сім'ї. ПДФО в США утримують та нараховують за прогресивною шкалою, по аналогії з корпоративним.

При цьому деякі штати додатково встановлюють свій платіж. Для податку на доходи громадян також розроблена спеціальна шкала, яка дозволяє визначити, яку ставку треба платити з кожної частини доходу, яка перевищує ту або іншу граничну величину (таблиця 1.5). Система розрахунку досить складна, вимагає наявності спеціальних знань і навичок.

Таблиця 1.5

Податок на доходи громадян в США

<i>Податкова ставка</i>	<i>Розмір доходу дол. США</i>	
	<i>Індивідуальні платники</i>	<i>Сімейна пара</i>
10%	до 9 525	до 19 050
12%	9 526-38 700	19 051 – 77 400
22%	38 701 – 82 500	77 401 – 165 000
24%	82 501 – 157 500	165 001 – 315 000
32%	157 501 – 200 000	315 001 – 400 000
35%	200 001 – 500 000	400 001 – 600 000
37%	більш ніж 500 001	більш ніж 600 001

Багато витрат громадян враховуються при виплаті податку з доходів, що дозволяє значно зменшити базу, що враховується. Це стосується, передусім, таких виплат як аліменти, витрати по іпотечному кредитуванню, кошти, витрачені на лікування, освіту і так далі. Крім того, не включаються до складу оподаткованого доходу суми грошових коштів, використані у благодійних цілях [42]. Федеральний прибутковий податок єдиний для усієї країни, на відміну від умов по оплаті прибуткового податку штату, в якому мешкаєш. Приміром, в Техасі цього податку немає, а в Нью - Йорку він складає 8,82%.

У Великобританії соціальне податкове навантаження між працівником і працедавцем розділене майже порівну. Працедавець платить 13,8%, якщо річна зарплата співробітника менше £7,755 тис. в рік, працівник платить 12% з річної зарплати між £7,755 і £41,450 тис. На додаток він платить 2% із зарплати більше £41,450 тис. в рік [44].

Як показує зарубіжний досвід, прогресивне оподаткування застосовується у поєднанні з широкою системою податкових вирахувань, пільг. Ще однією особливістю виступає неоподатковуваний дохід у поєднанні з сімейною системою прибуткового оподаткування. Проте, останнім часом

спостерігається тенденція до переходу низки країн від спільного оподаткування подружжя і сімей до обов'язкового або добровільного роздільного оподаткування фізичних осіб.

Сплата ПДФО в розвинених зарубіжних країнах здійснюється двома основними способами: утриманням у джерела і декларативним. Терміни сплати податку встановлюються в залежності від способу його сплати. Декларації о доходах за минулий рік подаються у фінансові або податкові органи на початку нового податкового року, а сплата податку у джерела здійснюється щомісячно або щотижня (при отриманні заробітної плати), також за фактом отримання дивідендів та інших виплат за іншими джерелами доходів [44].

Таким чином, проаналізувавши різні підходи до визначення елементів податку на доходи фізичних осіб за кордоном, можна встановити наступні тенденції розвитку прибуткового оподаткування у світі:

- відмова від подружнього і сімейного оподаткування доходів фізичних осіб на користь індивідуального прибуткового оподаткування;
- розширення бази по прибутковому податку шляхом включення сум, що раніше не обкладалися цим податком;
- використання прогресивного методу оподаткування для побудови шкали ставок прибуткового податку;
- встановлення неоподаткованого мінімуму;
- встановлення двох основних способів сплати податку : утримання податку у джерела і декларативного;
- у багатьох країнах світу склалася практика, при якій працедавець і співробітник платять соціальні внески приблизно порівну.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

2.1. Фіскальне значення оподаткування доходів фізичних осіб у формування доходів бюджетної системи в Україні

Персональне оподаткування займає особливе місце в податковій системі будь-якої держави. Це зумовлено декількома факторами. По-перше, визнаною його фіскальною значущістю в більшості розвинених держав. Частка ПДФО у ВВП може досягати 10 % і більше. По-друге, здатністю бути ефективним фіскальним інструментом регулювання соціально-економічних процесів. По-третє, підвищенням ефективності адміністрування цього податку, що пов'язано із запровадженням електронних сервісів.

В Україні діє податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), який з початку свого запровадження став вагомим фіскальним інструментом. Так, частка ПДФО у ВВП постійно збільшується. Проте у 2020 році станом на 1 червня доходи бюджету України становили 500,4 млрд. грн., видатки – 533,7 млрд. грн., а дефіцит кошторису за перші пів року дорівнював 32 млрд. грн. Кредитування зведеного бюджету становило -1,3 млрд. грн. Нагадаємо, 13.04.2020р. на 2020 рік у зв'язку з пандемією коронавірусу, які передбачають підвищення бюджетного дефіциту втричі – до 298 млрд. гривень. Після внесення змін доходи держбюджету заплановано на рівні 975,8 млрд. грн., витрати – 1 трлн. 266 млрд. грн., граничний обсяг дефіциту – 298,4 млрд. гривень. [52]

Визначення впливу податкових інструментів на формування доходів населення потребує аналізу статистичних даних, що дозволить не лише проаналізувати наявні тенденції в оподаткуванні доходів фізичних осіб, а й визначити проблемні аспекти та запропонувати можливі напрямки їх розв'язання.

Перш за все варто звернути увагу на динаміку та структуру отримуваних доходів фізичними особами в Україні. Для визначення місця податку в загальному обсязі доходів державного бюджету, розглянемо таблицю 2.1. [23; 35]

Таблиця 2.1

Виконання дохідної частини Державного бюджету України за загальним фондом у період 2017-2019рр. млн. грн. [23; 35]

<i>Доходи</i>	<i>2017</i>	<i>%</i>	<i>2018</i>	<i>%</i>	<i>2019</i>	<i>%</i>
Усього	793265,0	100.00%	928108,3	100.00%	998278,9	100.00%
1.Податкові надходження	627153,7	79.06%	753815,6	81.22%	799776,0	80.12%
1.1.Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	141945,3	17.89%	188624,1	20.32%	217040,4	21.74%
<i>Податок на доходи фізичних осіб</i>	<i>75033,4</i>	<i>9.46%</i>	<i>91741,8</i>	<i>9.88%</i>	<i>109954,0</i>	<i>11.01%</i>
<i>Податок на прибуток підприємств</i>	<i>66911,9</i>	<i>8.44%</i>	<i>96882,3</i>	<i>10.44%</i>	<i>107086,3</i>	<i>10.73%</i>
1.2.Рентная плата та плата за використання інших природних ресурсів	48661,1	6.13%	45265,7	4.88%	46746,9	4.68%
1.3.Внутрішні податки на товари та послуги	422274,0	53.23%	493360,6	53.16%	502048,1	50.29%
<i>Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів</i>	<i>66303,7</i>	<i>8.36%</i>	<i>71143,8</i>	<i>7.67%</i>	<i>69897,1</i>	<i>7.00%</i>
<i>Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів</i>	<i>41989,7</i>	<i>5.29%</i>	<i>47708,6</i>	<i>5.14%</i>	<i>53460,8</i>	<i>5.36%</i>
<i>Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)</i>	<i>63450,4</i>	<i>8.00%</i>	<i>79130,9</i>	<i>8.53%</i>	<i>88929,8</i>	<i>8.91%</i>
<i>Податок на додану вартість з імпортованих товарів</i>	<i>250530,2</i>	<i>31.58%</i>	<i>295377,3</i>	<i>31.83%</i>	<i>289760,4</i>	<i>29.03%</i>
1.4.Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	24541,9	3.09%	27076,6	2.92%	30086,0	3.01%
<i>Ввізне мито</i>	<i>23898,4</i>	<i>3.01%</i>	<i>26560,4</i>	<i>2.86%</i>	<i>29855,4</i>	<i>2.99%</i>
<i>Вивізне мито</i>	<i>643,5</i>	<i>0.08%</i>	<i>516,2</i>	<i>0.06%</i>	<i>230,6</i>	<i>0.02%</i>
1.5.Збори на паливно-енергетичні ресурси	-12,1	0.00%	-6,2	0.00%	-0,3	0.00%
1.6.Інші податки та збори	-10256,5	-1.38%	-505,1	-0.05%	3855,0	0.39%
2.Неподаткові надходження	128402,2	16.19%	164676,5	17.74%	186684,2	18.70%
2.1.Доходи від власності та підприємницької діяльності	71553,7	9.02%	87170,4	9.39%	114414,8	11.46%
2.2.Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	10437,6	1.32%	18413,6	1.98%	10377,8	1.04%
2.3.Інші неподаткові надходження	10882,6	1.37%	12399,9	1.34%	15762,6	1.58%
2.4.Власні надходження бюджетних установ	35528,3	4.48%	46692,6	5.03%	46129,0	4.62%
3.Доходи від операцій з капіталом	286,9	0.04%	657,5	0.07%	183,0	0.02%
3.1.Надходження від продажу основного капіталу	39,8	0.01%	33,6	0.00%	30,0	0.00%
3.2.Надходження від реалізації державних запасів товарів	182,0	0.02%	573,2	0.06%	76,0	0.01%
3.3.Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	65,1	0.01%	50,8	0.01%	77,0	0.01%
4.Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1607,4	0.20%	1464,8	0.16%	1139,9	0.11%

5.Цільові фонди	29847,1	3.76%	187,5	0.02%	1770,8	0.18%
6.Офіційні трансферти	5967,7	0.75%	7306,3	0.79%	8725,0	0.87%

В Україні частка податкових надходжень у загальній сумі державного бюджету в 2017р. 79,06% (627153,7 млн.грн.), в т.ч. прямих податків – 46,77% (2048797,0 млн.грн.), а непрямих - 53,23 % (422274,0 млн.грн.).

У 2018 році частка прямих податків збільшилася на 0,07% та склала 260455,0 млн.грн. У 2019 році частка прямих податків збільшилася на 2,87% та склала 297727,9 млн.грн.

Проаналізувавши таблицю, можна стверджувати, що в бюджеті України переважають податкові надходження, до яких належить і ПДФО, у якого стійкі темпи приросту.

Проаналізуємо ступінь виконання дохідної частини бюджету України за 2017-2019рр, в т.ч. ПДФО, виходячи з даних табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз приросту дохідної частини Держбюджету України за 2017-2019рр

Доходи	2018 р. до 2017 р.		2019 р. до 2018 р.	
	Абсолютний приріст, млн.грн.	Темп приросту, %	Абсолютний приріст, млн.грн.	Темп приросту, %
Податкові надходження, з них	126661,9	20,2	45960,4	6,1
- ПДФО	16708,4	22,3	18212,2	19,9
- податок на прибуток підприємств	29970,4	44,8	10204,0	10,5
- ПДВ	60527,6	19,3	4182,0	1,1
- акцизний податок	10559,0	9,8	4505,5	3,8
- податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	2534,7	10,3	3009,4	11,1
- інші податкові надходження	6361,8	16,6	5847,2	13,0

У таблиці 2.2 наведений аналіз приросту дохідної частини Державного бюджету України в частині податкових надходжень за 2017-2019рр.

Податкові надходження до державного бюджету загалом мають тенденцію до зростання. Проте в 2018 році вони в середньому мали значно більші темпи росту, ніж у 2019 році (20,2% — у 2018 року проти 6,1% 2019 року.). Хоча темпи росту надходжень від утримання ПДФО мають незначне зниження -2,4% у 2019 р. проти 2018 р. абсолютне значення має приріст по відношенню до попереднього року на 182122 млн.грн.

З метою встановлення впливу зміни обсягу надходжень окремих податків та структури податкових платежів до державного бюджету на динаміку рівня оподаткування в Україні, проаналізуємо частки податків у ВВП у 2017-2019 роках (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

**Динаміка та структура формування податкових надходжень
Державного бюджету України в 2017-2019 рр.**

<i>Показник</i>	<i>2017 рік</i>	<i>2018 рік</i>	<i>2019 рік</i>
Доходи бюджету, млн.грн.	793265,0	928108,3	998278,9
ВВП	2982920,0	3558706,0	3955950,0
у % до ВВП	26,6	26,1	25,2
Податкові надходження (ПН), млн.грн.	627153,7	753815,6	799776,0
у % до ВВП	21,0	21,1	20,2
у % до доходів бюджету	79,1	81,2	80,1
ПДФО, млрд.грн.	75033,4	81741,8	109954,0
у % до ВВП	2,5	2,3	2,8
у % до доходів бюджету	9,5	8,8	11,0
у % до ПН	12,0	10,8	13,7
Податок на прибуток підприємств, млн.грн.	66911,9	96882,3	107086,3
у % до ВВП	2,2	2,7	2,7
у % до доходів бюджету	8,4	10,4	10,7
у % до ПН	10,7	12,8	13,4
ПДВ, млн.грн.	313980,6	374508,2	378690,2
у % до ВВП	10,5	10,5	9,6
у % до доходів бюджету	39,6	40,3	37,9
у % до ПН	50,1	49,7	47,3
Акцизний податок, млн.грн.	108293,4	118852,4	123357,9
у % до ВВП	3,6	3,3	3,1
у % до доходів бюджету	13,6	12,8	12,4
у % до ПН	17,3	15,8	15,4
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, млн.грн.	24541,9	27076,6	30086,0
у % до ВВП	0,8	0,8	0,8
у % до доходів бюджету	3,1	2,9	3,0
у % до ПН	3,9	3,6	3,8
Інші податкові надходження, млн.грн.	38392,5	44754,3	50601,5
у % до ВВП	1,3	1,3	1,3
у % до доходів бюджету	4,8	4,8	5,0
у % до ПН	6,1	5,9	6,3

Найсуттєвішою зміною в структурі доходів державного бюджету 2017-2019 рр. стало збільшення податкових надходжень, хоча доля доходів у ВВП має незначні зменшення (25,2% у 2019 році проти 26,6% у 2017 році).

Надходження ПДФО у 2018 році зросли на 6,7 млрд.грн. у 2019 році – на 283 млрд.грн.

Крім того що був проведений аналіз находжень до державного бюджету, не слід забувати про місцеві бюджети та зведений бюджет в цілому.

Таблиця 2.4

Доходи зведеного бюджету України за 2017-2019рр. млн. грн.

<i>Доходи</i>	<i>Доходи 2017</i>	<i>Доходи 2018</i>	<i>Доходи 2019</i>	<i>Питома вага, %</i>		
				<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>
Доходи разом у т.ч.:	1016969,5	1184290,8	1289849,2	100	100	100
- до державного бюджету	787474,1	920808,7	989609,9	77,4	77,8	76,7
- до місцевого бюджету	229495,4	263482,1	300229,3	22,6	22,2	23,3
з них ПДФО:	185686,1	229900,6	275458,5	100	100	100
- до державного бюджету	75033,4	91741,8	109954,0	40,4	39,9	39,9
- до місцевого бюджету	110652,7	138158,8	165504,4	59,6	60,1	60,1
Частка ПДФО у зведеному бюджеті	18,25%	19,4%	21,4%	X	X	X

Як бачимо з таблиці, надходження ПДФО до державного та місцевого бюджетів має чітку тенденцію до збільшення надходжень у місцеві бюджети. На 2018 рік пропорційність між бюджетами різних рівнів склала 39,9% та 60,1%.

Крім того, проявлено певну тенденцію до зростання частки ПДФО у надходженнях до зведеного бюджету України за останні роки.

Таблиця 2.5

Податкові надходження зведеного бюджету України за 2017-2019рр

<i>Показники</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>Темпи росту, %</i>	
				<i>2018/2017</i>	<i>2019/2018</i>
Податкові надходження, з них деякі прямі податки	828158,8	986348,5	1070321,8	19,1%	8,5%
- ПДФО	185686,1	229900,6	275458,5	23,8	12,0
- податок на прибуток підприємств	73396,8	106182,3	117316,8	44,7	10,5
- рентна плата	51132,3	50086,9	52024,9	-2,0	3,9

Прямі податки (ПДФО, податок на прибуток, рентні платежі) у 2019 році в абсолютному значенні зросли. Так, ПДФО має такі абсолютні прирости за роками: в 2018р. – +44214,5 млн.грн.; в 2019 р. – +45557,9 млн.грн. Хоча темп приросту зменшився з 23,8% у 2018 році до 12,0% у 2019 році.

Щоб дослідити фіскальну ефективність ПДФО, розглянемо динаміку його надходжень до Державного та місцевих бюджетів України (табл.2.6).

Таблиця 2.6

**Динаміка надходжень ПДФО до Державного та місцевих бюджетів
України у 2011–2020 рр., (млн. грн.) [52]**

<i>роки</i>	<i>Державний бюджет України</i>	<i>Надходження ПДФО до Державного бюджету</i>	<i>Частка, %</i>	<i>Місцеві бюджети України</i>	<i>Надходження ПДФО до місцевих бюджетів</i>	<i>Частка, %</i>
2011	354677	6159	1,74	75954	54065	71,18
2012	390670	7026	1,80	88232	61066	69,21
2013	391065	7565	1,93	92368	64586	69,92
2014	405182	12546	3,10	89017	62557	70,28
2015	599956	45062	7,51	120480	54921	45,56
2016	706509	59810	8,47	170645	78971	46,28
2017	907358	75033	8,27	229491	110653	48,22
2018	1060922	91124	8,59	262251	135647	51,72
2019	989554	109954	11,11	300226	165504	55,12
8 м-в 2020	997063	110841	11,12	312272	184116	58,96

Як видно з таблиці 2.6, частка податку в зазначених бюджетах змінюється з року в рік: до Державного бюджету України від 1,74% у 2011 р. до 11,12% у 2020 р.; до місцевих бюджетів від 71,18% у 2011 р. до 58,96 % у 2020 р. Аналізуючи дані, можна стверджувати, що ПДФО попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомшого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 58,96 %. Причому частка цього податку неухильно збільшується, починаючи з 2015 р., коли й було запроваджено рішення про перерозподіл надходжень від податку на доходи фізичних осіб джерела між державним та місцевими бюджетами.

Загалом обсяг надходжень ПДФО у 2019 р. склав 165504 млн. грн., що на 29857 млн. грн., або на 22,01 %, більше за відповідний показник 2018 р.

ПДФО є одним із основних джерел доходів місцевих бюджетів. Таким чином, функція ПДФО як інструменту фіскальної політики держави полягає в мобілізації грошових коштів в розпорядження держави. При цьому, чим більше несправедливою є система перерозподілу суспільного продукту, тим більшого значення набуває регулююча функція прибуткового оподаткування через елементи податку.

Найбільшою частиною надходжень ПДФО залишається податок на доходи у вигляді заробітної плати. Другою за розміром — є частина податку у

вигляді військового збору, введеного у 2014 р. як тимчасового засобу наповнення бюджету в надзвичайних умовах. Останньою за величиною статтею є ПДФО із доходу у вигляді процентів.

Отже, максимальну частку в доходах Державного бюджету України надходження від ПДФО займали в 2019-2020 рр. Протягом 2011–2020 рр. спостерігалось зростання надходжень від ПДФО в абсолютному вираженні. За останні роки його частка ПДФО у сформованих податкових доходах збільшилась, що підтверджує його високу фіскальну значимість.

2.2. Особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні

Основними елементами загального механізму справляння податків в Україні є: добровільна сплата фізичними та юридичними особами податків; контроль і забезпечення сплати податків; стягнення податків.

Податок на доходи фізичних осіб є вагомим у системі прямого оподаткування в Україні. Платниками податку на доходи фізичних осіб є фізичні особи-резиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні, фізичні особи-нерезиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні (крім нерезидентів, які отримують доходи в Україні безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї міжнародним договором України діяльності); податкові агенти — юридичні особи (підприємства, їх філії) та фізичні особи, представництва нерезидента, на які Податковим кодексом накладено обов'язок нараховувати, утримувати та сплачувати ПДФО від імені та за рахунок платника податку.

Об'єктом оподаткування податку на доходи фізичної особи-резидента є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід та/або іноземні доходи отримані за межами України; для фізичної особи-нерезидента — це доходи з джерелами їх походження в Україні та /або загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні. Ст. 164.2

Податкового кодексу України містить перелік доходів, які потрібно включати до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку [43].

Основними складовими у загальному місячному (річному) оподатковуваному доході платника податку є заробітна плата нарахована та виплачена роботодавцем за умовами трудового договору, де роботодавець виступає якраз податковим агентом, а також винагороди за цивільно-правовими договорами за виконані роботи чи надані послуги.

З 2013 року по 2015 рік діяла малопрогресивна модель оподаткування заробітної плати та інших прирівняних до неї виплат з двома ставками ПДФО, які у 2016 році були замінені на єдину ставку 18%, яка діє і в поточному році (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Ставки ПДФО та показники для його нарахування у 2013 – 2020 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
МЗП на 01.01	1218	1218	1218	1378	3200	3723	4173	4723
Прожитк. мінімум	1147	1218	1218	1378	1600	1762	1921	2102
Гранична сума для пільги	1610	1710	1710	1930	2240	2467	2690	2940
Сума пільги	573,5	609	609	689	800	881	960,5	1051
Ставка ПДФО,%	15% до 11470, зверху – 17%	15% до 12180, зверху – 17%	15% до 12180, зверху – 17%	18%	18%	18%	18%	18%

Тобто, роботодавці з 2013 року до доходів у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами повинні були застосовувати ставку — 15%, або 17 % — якщо база оподаткування в календарному місяці перевищувала 10 розмірів мінімальних зарплат, які встановлено на 1 січня звітного податкового року; така ставка застосовувалася до суми такого перевищення.

Ставка податку становила 15% якщо сума доходу не перевищувала суми 10 мінімальних заробітних плат на місяць, а перевищення понад 11470 грн.

оподатковувалося за ставкою 17%, в умовах, коли середня заробітна плата по Україні за 2013 рік становила 3265 грн. [43].

Таким чином модель є малопрогресивною, оскільки незначний відсоток населення отримували доходи, які оподатковувалися за ставкою 17%, найбільша кількість платників — це громадяни з низькими та середніми рівнями доходів.

З 2014 року було вперше введено оподаткування пенсійних виплат, розмір яких перевищував 10 тис. грн., за ставками 15% (17%) із суми такого перевищення, оподаткування пасивних доходів, та введено обов'язок роботодавців нарахування та сплати до бюджету за рахунок доходів фізичних осіб військового збору за ставкою 1,5% бази оподаткування.

Спочатку планувалось запровадити прогресивну шкалу оподаткування ПДФО пасивних доходів, а саме: дивідендів, процентів, роялті, інвестиційного прибутку) за ставками:

— 15% — якщо база оподаткування звітного податкового року не перевищує 204 прожиткових мінімуми,

— 20% — якщо база оподаткування звітного податкового року перевищує 204 прожиткових мінімуми, але не перевищує 396 прожиткових мінімумів, до суми такого перевищення,

— 25% — якщо база оподаткування звітного податкового року перевищує 396 прожиткових мінімумів, до суми такого перевищення.

Проте по факту було запроваджено спочатку пропорційну ставку — 20% до суми нарахованих процентів за вкладками, яка з 1 січня 2016 року була знижена до 18% згідно з п.п.167.5.1 пункту 167.5 Податкового кодексу України [43].

Також до 2016 року діяла норма згідно з пп. "є" п.176.1 ПКУ, що платники податків — працівники підприємств, які протягом податкового (звітного) року отримували доходи у формі заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат або інших виплат і винагород у зв'язку з трудовими відносинами й за цивільно-правовими договорами

одночасно від 2-х або більше податкових агентів (роботодавців) і при цьому загальна річна сума таких оподатковуваних доходів перевищувала 120 розмірів мінімальної заробітної плати, зобов'язані були подавати податкову декларацію про майновий стан і доходи, у якій розраховували свої податкові зобов'язання з ПДФО.

Це було пов'язано з застосуванням прогресивної ставки, тому що кожен з двох роботодавців застосовував до заробітної плати ставку 15%, але у сукупності дохід від двох роботодавців міг перевищувати розмір бази оподаткування, що обкладалися за ставкою 15%, саме тому, за підсумками попереднього звітного року працівник повинен був скласти декларацію, в якій самостійно визначав суму ПДФО у бюджет.

Із запровадженням єдиної ставки 18% така необхідність відпала.

З 01.01.2016р. по теперішній час замість диференційованих ставок податку у 15% і 20% застосовується єдина ставка 18% від бази оподаткування. Фактично підняли на 3 % оподаткування низьких зарплат та знизили на 2 % оподаткування високих.

Щодо оподаткування доходів у вигляді пенсій — відбувались такі зміни: згідно зі ст. 167.4. ставка податку у 2016 році становила 15 відсотків бази оподаткування щодо перевищення суми пенсії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно до закону), щомісячного довічного грошового утримання, визначеної у підпункті 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 цього розділу, які отримуються платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо її розмір перевищує суму 3-х мінімальних заробітних плат в розрахунку на місяць, установлені станом на 1 січня 2016 року звітного податкового року (у році це 4134 грн.). Зазначену ставку у 15% застосовували до суми, яка перевищує 4134 грн. З 1.07.2016 року було підвищено неоподаткований розмір пенсій до 10 мінімальних заробітних плат та запроваджено 18 % ставку, до пенсій, що перевищують неоподатковану суму.

З 1 січня 2017 року ПДФО та військовий збір справляється з пенсій щомісячного довічного грошового утримання, якщо їх розмір перевищує десять розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (у розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року, — у частині такого перевищення. Базою оподаткування у 2017 р. був розмір, що перевищує 12470,00 грн. на місяць. Ставка податку на доходи фізичних осіб — 18 %, військового збору — 1,5% бази оподаткування.

З 1 січня 2018 року ПДФО та військовий збір справляється з пенсій, якщо їх розмір перевищує 13730,00 грн., у 2019 році – більш ніж 14970,00 грн.

Законом України від 16.01.2020 р. №466–ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» внесено зміни та доповнення до Податкового кодексу України зокрема, виключено пп. 164.2.19 п. 164.2 ст. 164 ПКУ.

Так, згідно з Законом України від 16.01.2020 р. №466 – ІХ виключено пп. 164.2.19 п. 164.2 ст. 164 ПКУ, яким передбачалось, що до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включаються суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує десять розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (у розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року, — у частині такого перевищення, а також пенсій з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати.

Варто зазначити, що коло осіб, яким надаються пільги щодо справляння податку, залишилося незмінним (згідно з підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України, не застосовується справляння податків до пенсій, призначених учасникам бойових дій, інвалідам війни та

особам, на яких поширюється чинність статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»).

Як уже вказувалось вище у 2020 році також застосовується ставка оподаткування доходів у розмірі 18%. Хоча є цілий перелік інших видів доходів із іншими ставками (див. додатки).

Особливістю застосування даного виду податку служить можливість користування податковою соціальною пільгою. На її застосування мають право ті, у кого дохід не перевищує за місяць розрахункової суми : прожитковий мінімум на 1.01. × 1,4 (у 2020р. 2027 x 1,4 = 2840,00 грн.), ця сума скорочується до цілого десятку. У кого дохід вище за розрахункову величину не має право на пільгу.

Розмір же пільги повинен складати 50 відсотків розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня звітного податкового року. Із точки зору забезпечення соціальної функції ПДФО варто оцінити ефективність наявного в Україні механізму надання податкової соціальної пільги.

11 грудня 2019 року Президент В. Зеленський підписав Закон від 14.11.2019 р. № 294-IX «Про Державний бюджет України на 2020 рік». Прожитковий мінімум для працездатних осіб встановлено — 2102 грн. Відповідно, одночасно зі збільшенням прожиткового мінімуму для громадян, відбудеться чергове збільшення розміру податкових соціальних пільг.

Податкова соціальна пільга — це сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб має право зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати. Отже, податкова соціальна пільга у 2020 році становитиме такі розміри:

- базова 100% (загальна) ПСП для будь-якого платника податку — 1051,0 грн;
- 150% ПСП — 1576,9 грн;
- ПСП у розмірі 200 % — 2102,0 грн.

Натомість розмір мінімальної зарплати з 01.01.2020 становить 4723 грн. Тож, меншу за цю величину не мають нараховувати зарплату працівникові за виконану місячну норму праці.

Виходить, що ПСП не застосовуватимуть до доходів переважної більшості працівників, бо розмір їх зарплати має бути вищим за 4723 грн., а граничний дохід для застосування ПСП на 2020 рік — 2940 грн.

Отже, загальною ПСП зможуть скористатися лише працівники, які трудяться на умовах неповного робочого часу, але не завжди.

Приміром, якщо працівник працює на 0,6 ставки, то гарантований мінімальний розмір його зарплати становить: $4723 \text{ грн} \times 0,6 = 2833,80 \text{ грн}$. Тож, якщо працівникові нарахували зарплату в такому розмірі, він матиме право на загальну ПСП.

Окрім того, за певних ситуацій (відпустки без збереження зарплати, відпустки по догляду за дитиною до 3 років, прогули тощо), якщо працівник не відпрацював місячної норми робочого часу, зарплата за місяць теж може бути меншою, ніж 2940 грн., і, відповідно, виникатиме право на загальну ПСП.

Варто згадати й про окремі категорії осіб, які за певних умов матимуть право на ПСП у 2020 році навіть за такого рівня мінімальної зарплати.

Ідеться про застосування ПСП на дітей. Згідно з такою нормою граничний розмір доходу, що надає право на отримання ПСП одному з батьків, визначають як добуток граничного розміру доходу для застосування ПСП і відповідної кількості дітей (у 2020 році — 2940 грн x кількість дітей).

Тобто за наявності в працівника 2 і більше дітей до 18 років граничний розмір доходу для застосування ПСП зростає кратно кількості дітей та у 2020 році становитиме:

- якщо двоє дітей — 5880 грн. ($2940 \text{ грн} \times 2$);
- якщо троє дітей — 8820 грн. ($2940 \text{ грн} \times 3$).

Податок сплачується (перераховується) до бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Банки приймають

платіжні документи на виплату доходу лише за умови одночасного подання розрахункового документу на перерахування цього податку до бюджету.

На сьогоднішній день особливо актуальним для України є питання боротьби з тіньовою заробітною платою, існування якої пов'язане з надмірним податковим навантаженням на фонд заробітної плати та невідповідністю існуючих стандартів оплати праці реальним потребам людей.

Показник податкового навантаження є основним індикатором успішності оподаткування доходів фізичних осіб, проте його необумовлений рівень може провокувати приховування платниками своїх реальних отриманих доходів.

Негативне відношення до механізму навантаження на фонд оплати праці підприємств, призвело до того що роботодавця загалом не цікавить фактичний дохід робітника, його цікавлять нарахування на фонд, тому й існує практика мінімальної оплати плюс конверт. Існує необхідність дослідження та аналізу податкового навантаження на рівень тінізації доходів.

Податкове навантаження на фонд оплати праці складається як з навантаження на заробітну плату працівника, так і з навантаження підприємства. Для розкриття поставленого завдання необхідно визначити співвідношення між мінімальною заробітною платою, яка підлягає оподаткуванню, та прожитковим мінімумом.

Для оцінки ефективності потенціалу податку визначимо вплив ПДФО на купівельну спроможність населення (таблиця 2.8).

Вплив оподаткування доходів фізичних осіб на відношення мінімальної заробітної плати до прожиткового рівня

<i>Показники</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Мінімальна зарплата, грн.	1218	1218	1378	3200	3723	4173	4723
Прожитковий мінімум, грн.	1218	1218	1378	1600	1762	1921	2102
Відношення мін.з/п до прожиткового мінімуму, %	100	100	100	200	211	217	225
Податкова соціальна пільга, грн.	609	609	689	800	881	960,50	1051
Розмір з/п до якої застосовується ПСП	1710	1710	1930	2240	2467	2690	2940
ПДФО із з/плати	91,4	91,4	103,35	576	670,14	751,14	850,14
Зменшення ПДФО в результаті надання ПСП, грн..	91,3	91,3	103,35	-	-	-	-
Мінімальна зарплата після оподаткування, грн.	1126,6	1126,6	1274,65	2624	3052,86	3421,86	3872,86
Ставка ПДФО, %	15	15	18	18	18	18	18
Відношення мін.з/п після оподаткування до прожиткового мінімуму, %.	92,5	92,5	92,5	164	173	178	184

Дані таблиці 2.8. свідчать, що в Україні у період з 2014-2016 рр. мінімальна заробітна плата є на одному рівні з прожитковим рівнем, і лише з 2017 року ці показники різняться.

Від рівня податкового навантаження на заробітну плату значною мірою залежить допустимий розмір оплати, який підприємство має змогу встановити для її виплати. Податкове навантаження на заробітну плату працівника дає змогу визначити частку утриманих податків і внесків із заробітної плати, розраховується за формулою 2.1:

$$\text{ПНзп} = \frac{\text{ПДФОзп} + \text{Вз}}{\text{ЗП}} \times 100\% \quad (2.1)$$

де ПНзп – податкове навантаження на заробітну плату працівника, %;

Вз – військовий збір, грн.;

ПДФОзп – утриманий податок на доходи фізичних осіб із заробітної плати працівника, грн.;

ЗП – нарахована заробітна плата, грн.

Розрахунок зарплати до виплати та навантаження на неї подано у таблиці 2.9.

Приклад розрахунку податкового навантаження на працівника та роботодавця за системою оподаткування 2015-2019рр.

рік	Мін. з/п	Розрахунок утримань				Податкове навантаження		Чиста з/п, грн.	Роботодавець ЄСВ	Под. навант., %
		ПДФО	ЄСВ 3,6%	Вз 1,5%	Усього	%	на 1 грн.			
2015	1218	182,70	43,8	18,27	244,77	20,1	0,25	973,23	450,7	57,1
2016	1378	206,70	49,60	20,67	276,98	20,1	0,25	1101,02	509,9	57,1
2017	3200	576,00	-	48,00	624,00	19,5	0,24	2576,00	704,0	41,5
2018	3723	670,14	-	55,85	725,99	19,5	0,24	2998,00	819,0	41,5
2019	4173	751,14	-	62,60	813,74	19,5	0,24	3359,26	918,0	41,5
2020	4723	850,14	-	70,85	920,99	19,5	0,24	3802,01	1039,06	41,5

Варто звернути увагу, що в Україні підпадає під оподаткування навіть заробітна плата, що є меншою мінімальною. Таким чином щоб виплатити працівникові мінімальну зарплату в 2019 році 4173,00 грн. (чиста з/п 3359,26 грн.), підприємство повинно нарахувати та утримати податків і зборів на суму 1731,74 грн. Тобто для виплати 3359,25 грн. необхідно перерахувати до бюджету 1731,74 грн. (51,55% від чистої заробітної плати).

Щоб виплатити працівникові мінімальну зарплату в 2020 році 4723,00 грн. (чиста з/п 3802,01 грн.), підприємство повинно нарахувати та утримати податків і зборів на суму 1960,05 грн. Тобто для виплати 3802,01 грн. необхідно перерахувати до бюджету 1960,05 грн. (51,55% від чистої заробітної плати).

На регулятивну ефективність ПДФО безпосередньо впливає стан фінансів домогосподарств, одним із проблемних аспектів яких є розбалансованість доходів, коли сума соціальних допомог є часто вищою або рівною сумі заробітних плат, що зменшує стимули до праці.

Частка ПДФО в державному та місцевому бюджетах змінюється з року в рік: до Державного бюджету України від 1,74% у 2011 р. до 11,12% у 2020 р.; до місцевих бюджетів від 71,18% у 2011 р. до 58,96 % у 2020 р. Аналізуючи дані, можна стверджувати, що ПДФО, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 58,96 %. Причому частка цього податку неухильно збільшується.

Загалом обсяг надходжень ПДФО у 2019 р. склав 165504 млн. грн., що на 29857 млн. грн., або на 22,01 %, більше за відповідний показник 2018 р.

ПДФО є одним із основних джерел доходів місцевих бюджетів. Таким чином, функція ПДФО як інструменту фіскальної політики держави полягає в мобілізації грошових коштів в розпорядження держави. При цьому, чим більше несправедливою є система перерозподілу суспільного продукту, тим більшого значення набуває регулююча функція прибуткового оподаткування через елементи податку.

Існує також значна інфляційна компонента у зростанні надходжень від цього податку. Потребує перегляду система пільг з ПДФО через низький рівень її регулятивної ефективності та зважаючи на її значний потенціал. Її основні елементи (податкові соціальні пільги та податкова знижка) застосовуються лише до трудових доходів. При цьому поширюються вони на незначну частку населення, та ефект від їх застосування є недостатнім, відтак необхідне їх застосування до загального оподаткованого доходу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1 Пріоритети оподаткування фізичних осіб на сучасному етапі економічного розвитку

Україні необхідна така система оподаткування доходів елементи якої б відповідали світовим тенденціям та будувалися з урахуванням існуючих соціально-економічних умов.

Існує потреба у визначенні більш справедливої бази оподаткування за допомогою оптимізації звільнень від оподаткування : оптимізації податкових ставок з метою справедливого перерозподілу, покращення податкової дисципліни через реформу податкового адміністрування та створення зручних умов сплати податків та боротьби з тонізацією доходів [34, с. 112].

Система прибуткового оподаткування доходів громадян відіграє велике значення у доходах бюджету, а рівень фіскальної наповненості місцевого бюджету держави напряму залежить від фінансового стану кожного громадянина України. Сьогодні між державою і платниками податків склалися суперечності у відносинах, про те свідчить недостатній рівень його справляння.

Основними платниками податку є наймані працівники, що сплачують податок із заробітної плати, тоді як на оподаткування інших доходів припадає незначна частка. Фіскально-регулятивний механізм прибуткового оподаткування реалізується, насамперед, через диференціацію ставок і пільг, що створює привабливий інвестиційний клімат та бізнес-середовище або навпаки сукупні оподатковувані доходи йдуть у тінь.

В Україні як бачимо, дотепер до доходів у формі оплати праці та виплат за цивільно-правовими договорами ставки ПДФО застосовуються за ставкою 18%. Для пасивних доходів ставки ПДФО складають: 9% - для дивідендів

незалежно від їх суми; 18% - для усіх інших видів пасивних доходів (проценти, роялті, інвестиційний прибуток), незалежно від їх суми.

Серед основних чинників, що безпосередньо забезпечують виконання фіскальної, регулюючої та соціальної функцій ПДФО є: підвищення мінімальної заробітної плати; підвищення прожиткового мінімуму на одну працездатну особу; випереджаюче (порівняно з темпами росту ВВП) зростання доходів населення, насамперед, заробітної плати та посилення стимулюючої функції заробітної плати.

На цей час глобального характеру в оподаткуванні доходів фізичних осіб України набула така проблема, як надмірне податкове навантаження. Можна казати, що найбільший розмір податкового навантаження на платників ПДФО припадає на доходи, що дорівнюють розміру прожиткового мінімуму. Це говорить про те, що працівник не в змозі буде задовольнити свої першочергові потреби та забезпечити собі гідного існування. Тому наслідком такого надмірного податкового навантаження подовжує виступати масове ухилення від сплати податків та неофіційне працевлаштування фізичних осіб, при цьому заробітна плата надається «у конвертах».

Обов'язкове декларування доходів громадян, на наш погляд, у першу чергу, сприятиме формуванню податкової культури і розумінню, що немає безкоштовного, а є оплачене коштами платників податків

Найважливішим є підвищення рівня соціальної захищеності найбільш вразливих шарів населення за рахунок більш багаті частини суспільства, тому система оподаткування доходів фізичних осіб повинна виконувати не тільки фіскальну, але і регулюючу функцію податку.

Треба вказати, що фізичні особи-підприємці зараз, сплачують податок на доходи фізичних осіб у складі єдиного податку за місцем проживання, якій зараховується до власних доходів місцевих бюджетів, тобто до доходів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик другий), а раніше цей податок надходив до бюджету розвитку.

Такими змінами держава регулює формування доходної частини місцевих бюджетів в умовах сучасної фінансової децентралізації та надає місцевим органам влади більшої фінансової незалежності.

Важливим є той факт, що усі громадяни України, які знаходяться на загальній системі оподаткування, сплачують ПДФО до того регіонального бюджету, де працюють. Тому значну перевагу мають ті регіони, де накоплюється значна кількість робочих місць та приїжджих громадян. Такі регіони мають більший фіскальний потенціал від цього податку.

Але видатки на різні соціальні послуги, освіту, охорону здоров'я та інші потреби – здійснюються з того бюджету де зареєстровані приїжджі громадяни. З цього випливає необхідність сплати даного податку за місцем проживання. Такій підхід надав би пропорційний (відповідно чисельності працюючих) та рівномірний розподіл надходжень від податку по всій території України, сприяв би більш тісному зв'язку між надходженнями та витратами місцевих бюджетів та збільшив фіскальне значення найменш розвинених регіонів. Що в свою чергу забезпечило б виконання основних принципів бюджетної системи, таких як:

- принцип збалансованості — повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету;
- принцип повноти — до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування;
- принцип субсидіарності — розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача;
- принцип справедливості і неупередженості — бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

Низька якість державних послуг, передусім тих, що стосуються життєзабезпечення громадян і надаються медичними установами, закладами освіти та ін., впливають на вибір особи щодо приховування своїх доходів для мінімізації втрат, які пов'язані з таким рішенням. У таблиці 3.1 наведена порівняльна характеристика щодо втрат за умов діяльності в офіційному та тіньовому секторі.

Таблиця 3.1

**Втрати фізичних осіб, пов'язані з перебуванням
в офіційному і тіньовому секторах економіки**

<i>Втрати фізичних осіб, пов'язані з перебуванням в офіційному секторі економіки</i>	<i>Втрати осіб, пов'язані з перебуванням в тіньовому секторі</i>
1) сума сплачених податків;	1) ризик бути покараним за приховування доходів;
2) час, витрачений на з'ясування як саме задекларувати свій дохід;	
3) внески до соціальних фондів (ЄСВ);	2) позбавлення участі у соціальній системі, за умови якщо громадянин не знаходить спосіб використовуватись благами системи, не сплачуючи до неї внесків.
4) відчуття невідповідності сплачених податків і внесків та наданих державою послуг;	
5) втрата деяких пільг, на які особа могла претендувати, якби приховала частину свого доходу.	

Тобто, можна сказати, що ті платники, які здійснюють діяльність в тіньовому секторі, мають значно меншу кількість втрат та більше переваг в порівнянні з офіційним веденням діяльності у певному економічному секторі. Тому необхідно запропонувати такі шляхи удосконалення оподаткування доходів, які б унеможлилювали б подальший розвиток проблеми ухилення від сплати податків.

Збільшення потенційно можливої величини надходження податку на доходи фізичних осіб можливо при застосуванні комплексного прогнозування можливостей бюджетних надходжень, зваженому податковому регулюванні та контролі, внесенні змін до існуючого механізму оподаткування, а також виконанні усіх критеріїв оцінки системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Вважаємо, що на цей час держава повинна відмовитися від жорсткого регулювання економіки, завдяки чому підприємці йдуть у «тінь».

Важливим напрямком податкової політики повинно стати збалансованість інтересів держави і платників податків та дотримання важливих принципів оподаткування: податки не повинні гальмувати розвиток бізнесу; податки повинні бути спрямовані на справедливий розподіл доходів; виключення подвійного оподаткування (оподаткування пенсій); податки та витрати на їх справляння повинні бути мінімальними; відповідність величини податків розміру державних послуг.

Обсяги сплати податку на доходи фізичних осіб загалом швидко реагують на зміни в економіці, зокрема, на кризові економічні явища. А саме, якщо фізична особа не одержує дохід, тоді немає й сплати даного податку. Тому ПДФО достатньо швидко реагує на спад в економіці, спричинений пандемією та карантинними заходами, на відміну від податків, що стягуються у фіксованій сумі. Не дивлячись на те, що податкові зміни несуть чимало ризиків, держави світу під час пандемії COVID-19 запроваджують різні послаблення щодо ПДФО. Згідно з даними міжнародних організацій, використовують наступні типи заходів:

- відстрочка подання декларації про доходи фізичних осіб;
- відстрочка сплати податку на доходи фізичних осіб;
- зменшення ставок оподаткування (наприклад, для галузей, які найбільше постраждали від карантинних заходів);
- податкові канікули;
- відтермінування податкових перевірок;
- відміна штрафів та пені за несвоєчасне подання декларацій та несвоєчасну сплату податку.

Розглянемо такі групи платників ПДФО в Україні: I – фізичні особи, II – податкові агенти, які сплачують ПДФО; III – самозайняті особи, які сплачують ПДФО зі свого особистого доходу (підприємці, які здійснюють діяльність на

загальній системі оподаткування та особи, які займаються незалежною професійною діяльністю).

В Україні, згідно зі змінами, запровадженими під час карантину, подовжено терміни подання декларації та сплати податку на доходи фізичних осіб. А саме, фізичні особи, які зобов'язані подати податкову декларацію про майновий стан та доходи за звітний рік, повинні здійснити це до 1 липня 2020 року, а не до 1 травня, як це було передбачено Податковим кодексом України. Також фізична особа зобов'язана самостійно до 1 жовтня 2020 року сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену в поданій нею річній декларації про майновий стан і доходи за 2019 рік (на відміну від 1 серпня року, що наставав за звітним роком, як це передбачалося раніше). Також запровадили зміни щодо податкової знижки для витрат на медичні товари.

Проте в деяких державах використовують диференційний підхід до різних платників податків, в залежності від виду доходу та виду діяльності платника податку на доходи фізичних осіб і пропонують додаткові пільги для тих, хто найбільше постраждав від карантинних заходів. Наприклад, оскільки певні види діяльності було повністю призупинено (туризм, розважальні заходи тощо), до доходів фізичних осіб в таких галузях застосовують податкові пільги. Слід зазначити, що окремі види господарської діяльності не припинені на період карантину, а деякі навіть одержують додаткові замовлення під час карантину (аптеки, послуги доставки товарів тощо). Тому надання відстрочки для подання декларації про майновий стан та доходи та відстрочки сплати ПДФО мають бути обґрунтованими та враховувати фактичні обставини платників податків.

Інший приклад стосується працівників транснаціональних корпорацій в Україні. Деякі такі працівників одержують частку заробітної плати із-за кордону у якості оплати за роботу в Україні (в багатьох державах така практика транснаціональних компаній одержала назву "shadow payroll"). Такий дохід фізичних осіб (експатів) в Україні зазвичай декларується в рік, що настає за звітним і податок на доходи фізичних осіб сплачується із значною

відстрочкою (наприклад, дохід був одержаний за роботу, виконану у 2019 році, а податок буде сплачуватися в 2020 році). Оскільки, в такому випадку, ПДФО і так сплачується зі значною затримкою, надання додаткової відстрочки таким платникам податку є недостатньо аргументованим в Україні (адже дохід був одержаний задовго до періоду карантину в Україні).

В умовах що склалися, слушною є пропозиція і щодо оподаткування доходів від державних цінних паперів, хоча такі зміни мають бути помірними, щоб не спричинити шоків явища на ринку запозичень в Україні.

Окрему увагу заслуговують пропозиції Європейської бізнес асоціації (ЄБА) в Україні щодо скасування оподаткування доходів фізичних осіб від банківських депозитів. Наразі такий дохід оподатковується за ставкою ПДФО 18%, також сплачується військовий збір 1.5%. На жаль, ЄБА в Україні не надає достатню аргументацію щодо таких податкових змін. Скасування оподаткування доходів від депозитів слід розглядати враховуючи податковий принцип соціальної справедливості. Так, слід розглядати обсяг депозитів. Якщо обсяг депозиту фізичної особи є значним, виникає сумнів, що така фізична особа потребує додаткової допомоги від держави у вигляді податкової пільги. Також необхідно оцінювати перерозподіл податкового навантаження від такої пільги, оскільки така пільга призводить до збільшення податкового навантаження на тих фізичних осіб, які не мають депозитів, або, навпаки, мають заборгованість за кредитами. Також слід враховувати принцип фіскальної ефективності.

Економічна криза, спричинена пандемією та карантинном, має різний вплив на господарську діяльність. Деякі види господарської діяльності мало відчували вплив кризи (наприклад, виробники продовольчих товарів та мережі їх реалізації, аптеки, виробники лікарських засобів та обладнання, ІТ бізнес тощо). Натомість деякі підприємства припинили діяльність повністю. Також деякі суб'єкти господарювання не припинили діяльність, але зіткнулися зі зменшення обсягу продажів. Оскільки показники господарської діяльності відрізняються, доречним є напрацювання диференційованих антикризових

податкових заходів. Проте слід сказати, що диференційований підхід в оподаткуванні вимагає відповідного дослідження даних, розробку законодавства та ускладнює процес адміністрування податків, що є непростим завданням для держави в короткому періоді.

Слід звернути увагу на те, що в деяких державах запровадили чи обговорюють запровадження класифікації суб'єктів господарювання за ознакою приналежності до галузей, які найбільше постраждали від карантинних заходів та на ті галузі, які менш постраждали від пандемії. Наприклад, існує перелік галузей та видів діяльності, які безпосередньо постраждали від пандемії та карантину: авіаперевезення, аеропортова діяльність, автоперевезення; культура, організація дозвілля та розваг; фізкультурно-оздоровча діяльність і спорт; діяльність організацій, що надають послуги в сфері туризму; готельний бізнес; громадське харчування; діяльність організацій додаткової освіти, недержавних освітніх установ; діяльність з організації конференцій і виставок; діяльність з надання побутових послуг населенню.

Згідно з іноземним досвідом, галузям, які найбільше постраждали від карантинних заходів, надається відстрочка сплати ПДФО (3-6 місяців або більше), зменшення ставок ПДФО або податкові канікули. Цікавим є досвід держав з подібною до української структури економіки. Наприклад, в Туреччині задіяли зменшення оподаткування та відстрочку сплати для такої галузі, як туризм. В ЄС більше зусиль спрямовують на прямі субсидії постраждавши галузям, державні гарантії за кредитами, кредити компаніям, ніж на податкові пільги.

В Україні серед антикризових законопроектів надані пропозиції щодо зміни порядку оподаткування ПДФО (*Законопроект №3302 щодо встановлення принципу «4-7»*), а саме передбачається на період карантину не оподатковувати перші 4000 грн. доходу працівника у разі отримання ним заробітної плати, що є меншою ніж 7000 грн. У такому разі, на думку авторів законопроекту, за рахунок звільнення від ПДФО, працівник одержить кошти,

які компенсують йому купівлю масок, рукавичок та засобів дезінфекції під час карантину.

Цей законопроект має суттєві недоліки:

- пільга пропонується для усіх платників податків, незважаючи на те, що окремі види господарської діяльності не відносяться до таких, що постраждали від карантину, тож є необґрунтованою, оскільки в цих галузях не відбувається зменшення заробітної плати;
- сума пільги є значною порівняно з цінами на згадані види товарів;
- не враховується той факт, що значна кількість малих підприємств практикує виплату частки заробітної плати «в конвертах» і зарплати на таких підприємства зазвичай нижче 7000 грн., тож така суттєва додаткова пільга стимулюватиме перехід в тінь ще більшу кількість підприємств;
- оскільки деякі працівники одержують частку зарплати в конвертах, така пільга є несправедливою у відношенні до інших працівників, які одержують таку саму фактичну зарплату, але «білу». Таким чином, знов стимулюється перехід у тінь;
- автори законопроекту пропонують запровадити дану пільгу як постійну практику неоподаткованого мінімуму працівників. Ця тематика дуже важлива, проте враховуючи, що ПДФО сплачується переважно у місцеві бюджети, необхідно розробити відповідні джерела компенсації втрат місцевих бюджетів від недонадходження ПДФО. А такі втрати оцінюються в Україні як дуже значні. Підсумовуючи, пропозиції в законопроекті №3302 є недостатньо обґрунтованими на даний час.

Про розробці пропозицій щодо пільг з ПДФО під час кризи слід використовувати диференційований підхід. А саме, розподіляти суб'єктів господарювання згідно з галузями, які найбільше постраждали від карантинних заходів, і тими галузями, які менше постраждали або взагалі не постраждали. Крім того, при розробці пільг з ПДФО доцільно диференціювати платників податків за типами (фізичні особи, податкові агенти та само зайняті особи, які сплачують ПДФО). Також доцільно використовувати класифікацію

суб'єктів господарювання за обсягом господарської діяльності (мікропідприємництво, мале підприємництво, середні та великі підприємства). Такий підхід дозволить врахувати реальні обставини в кожному конкретному сегменті платників ПДФО та надавати пільги саме тим платникам, які їх потребують. На цей час в Україні такий диференційований підхід до платників ПДФО не застосовується.

Для підприємств, що належать до галузей, які найбільш постраждали від пандемії в багатьох державах світу застосували відстрочку сплати ПДФО та відміну/відстрочку штрафних санкцій за недекларування та несплату податкових зобов'язань. Менш поширеним заходом є зменшення ставок ПДФО та відміна ПДФО для таких галузей. В Україні, на даному етапі, також доцільно запровадили відстрочку сплати ПДФО (наприклад, на 3-6 місяців) для суб'єктів господарювання, які найбільше постраждали від карантинних заходів. Разом з тим слід забезпечити швидке надання допомоги по безробіттю звільненим працівникам для підтримки рівня доходів населення та сукупного попиту в Україні.

3.2 Оптимізація використання фіскального та регулюючого потенціалу ПДФО

Побудова соціально-орієнтованої економіки та інтеграція в європейське співтовариство є стратегічною метою України, відповідно вдосконалення податкової системи має виходити саме з цієї мети. Тому податкова система України має бути гармонізованою із податковими системами зарубіжних країн.

Отже, необхідною є розробка такого податкового механізму, який би враховував інтереси платників і держави, а крім того, відповідав критеріям побудови податкових систем зарубіжних країн. Система оподаткування доходів фізичних осіб, яка повинна бути адаптована до умов держави має

важливе значення, так як є пріоритетною та впливовою на наповнення бюджету, а група платників ПДФО є найбільш чисельною.

Проте сьогодні в системі адміністрування ПДФО в Україні існують певні проблеми та дисбаланси:

- неврахування зарубіжного досвіду справляння ПДФО;
- недосконалість законодавства в частині призначення ПСП у 2020 році (мінімальна заробітна плата – 4723 грн., а максимальний дохід за якого громадяни можуть розраховувати на ПСП – 2940 грн.);
- невідповідність справляння ПДФО окремим принципам побудови та призначення системи оподаткування;
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів;
- низький рівень фінансової грамотності та податкової культури населення;
- високий рівень корупції в країні;
- масове ухилення від сплати ПДФО;
- відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки.

Тому при формуванні ефективного механізму оподаткування доходів фізичних осіб виникає необхідність врахування провідного зарубіжного досвіду. Особливість та головна перевага податкових систем зарубіжних країн є прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб.

Для того, щоб збільшити податкові надходження до бюджету та покращити економічну ситуацію в країні, важливо здійснити зміни щодо зменшення податкового навантаження малозабезпечених громадян, здійснювати диференціацію ставок залежно від виду діяльності та розміру доходу, а також врахування сімейного стану платників, кількості зайнятих у сім'ї та кількості дітей.

Першочерговими цілями мають стати введення неоподаткованого мінімуму замість сучасної податкової соціальної пільги, а також запровадження прогресивної шкали оподаткування. Такі заходи дозволять

вирішити одну з основних соціальних проблем України нерівномірність розподілу доходів між бідними та багатими. Доцільним також може стати запровадження окремого оподаткування доходів домогосподарств.

Удосконалення також потребує робота фіскальних органів, здійснення контролю за сплатою податків та ухилянням від їх сплати. Підсумовуючи, важливо розуміти, що не варто копіювати провідний світовий досвід і впроваджувати його в Україні, необхідно консолідувати найкращі розробки зарубіжних систем оподаткування доходів, пристосовувати їх до українських реалій, та розробляти власну ефективну, справедливу, соціально спрямовану модель системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Проаналізувавши світовий досвід ми можемо виділити такі ключові моменти, які визначають систему оподаткування ПДФО в розвинених країнах:

- прогресивна система оподаткування як ключовий елемент системи;
- податок сплачуються згідно ставок пропорційно зі збільшенням доходу;
- існує межа, яка надає податковій пільги населенню з низьким або середнім доходом;
- притаманність деяким країнам, існування ставки 0% до доходів менше мінімальної заробітної плати;
- надання податкових кредитів за утримання дітей або непрацюючих людей.

На основі зарубіжного досвіду та сучасного стану розвитку податкової системи, ми можемо запропонувати власну прогресивну систему оподаткування доходів громадян для нашої країни. Ключовими моментами запропонованої системи оподаткування будуть:

- база ранжування заробітних плат за ставками – мінімальна заробітна плата. Це дозволить не переглядати щорічно рівні доходів і ставок, а лише підвищувати мінімальну заробітну плату;

- сплата податку буде змінюватись за рівнями доходу, що дозволить зменшити навантаження на населення з середнім доходом, але за виключенням в розрахунках нульового відсотку;

- запровадження нульової ставки до доходів менше мінімальної заробітної плати дозволить зменшити податкове навантаження на населення з мінімальними доходами;

- податкова соціальна пільга, як недієвий інструмент у сучасних реаліях має бути змінена на пільгу по утриманню дітей віком до 18 років, непрацевдатних людей або не працюючих. Ця податкова пільга буде зменшувати суму оподаткованого доходу на 0,5, 0,5 та 0,25 мінімальних заробітних плат відповідно. За утримання непрацюючих пільга буде надаватись, лише при відсутності доходів у непрацюючих.

Можемо запропонувати власну прогресивну шкалу ставок оподаткування ПДФО – таблиця 3.2 (де x – це мінімальна заробітна плата закріплена в бюджеті на поточний рік).

Таблиця 3.2

Запропонована прогресивна система податку з доходів фізичних осіб

<i>Рівні доходу, грн..</i>	<i>Рівні доходу, де X – мінімальна заробітна плата, встановлена на бюджетний рік</i>	<i>Запропонована ставка</i>
Дохід < min зарплати	Дохід < X	0
4723 – 7085	$X - 1,5X$	10
7086 – 14169	$1,5X - 3X$	15
14170 – 28338	$3X - 6X$	18
28339 – 47230	$6X - 10X$	20
47231 – 94460	$10X - 20X$	25
94461 – 236150	$20X - 50X$	30
236151 >∞	$50X >∞$	40

Як показує світовий досвід запровадження 0% для малих доходів є соціально необхідним аспектом удосконалення ставки оподаткування. Згідно статистичних даних за грудень місяць 2019 року, 6,9% громадян мають доходи менше мінімальної заробітної плати, що вказує на нагальну необхідність підтримки від держави цієї категорії населення [31].

Запровадження системи оподаткування саме з семи рівнями прогресії дозволить рівномірно розподілити податкове навантаження на всі категорії населення. Так, введення ставки 10% та 15% з незначною різницею по рівням доходу є необхідним, оскільки, згідно статистичним даним близько 35% населення отримують доходи від мінімальної заробітної плати до 7 тис. грн., що вказує на важливість підтримки і цієї категорії населення державою.

Рівень доходу, якому ми надаємо 15% є середнім рівнем доходу по Україні в різних регіонах, згідно даних Державної служби статистики за 2019 рік. Ця категорія складає близько 35% населення, тому ставку 15%, ми вважаємо, необхідною мірою, як для виконання бюджетних планів, так і для вирівнювання доходів громадян. За результатами 2019 року ми можемо бачити значне збільшення середньої заробітної плати з 9223 грн. до 12264 грн., на 32%, при такому прирості ми одночасно бачили ситуацію з девальвацією гривні на 19%, що вказує на перспективи збільшення середньої заробітної плати і на 2020 рік.

З цих міркувань введення ставки 20%, в перспективі, дає можливість отримати бюджету додаткові ресурси для перекриття недотриманих коштів в бюджети з менших рівнів доходу. Також, слід зауважити, що дохід понад 20 тис. грн. мають лише близько 12,7% громадян, при цьому в таких галузях як: державне управління та оборона, фінансова та страхова діяльність, сфера ІТ-технологій та авіаційний транспорт.

Зарплата більше 20 тис. грн. в середньому в 30% робітників цих сфер. Особливо гостро стоїть питання зарплат топ-чиновників, які за оприлюдненими даними, досягають сум більше мільйону гривень. В цьому випадку, ми вважаємо за необхідність, розподіл доходів за ставкою 30% як, значні, а починаючи з 236151 гривні, як над великі з застосування пропорційної системи сплати за ставкою 40% [3].

Таким чином, ми можемо отримати соціально рівну податкову систему, яка за європейськими принципами соціально захищає як малозабезпечене

населення так і середній клас, в той час як збільшує податкове навантаження на над доходи громадян.

Запропонована нами прогресивна шкала дає можливість вирішувати нам відразу декілька питань. По-перше це захист малозабезпечених верств населення від важкого, для них, податкового тягаря. По-друге це наповнення бюджету за рахунок збільшення отримання податку з забезпечених верств населення.

В таблиці 3.3 наведено порівняння надходжень до бюджету відповідно існуючої та запропонованої ставок податку.

Таблиця 3.3

Приклад розрахунку надходжень ПДФО до бюджету за існуючою та запропонованою ставкою

<i>Дохід</i>	<i>Запропонована прогресивна шкала</i>	<i>Надходження за запропонованою шкалою</i>	<i>Надходження за існуючою ставкою 18%</i>
6000	10	600	1080
12000	15	1445,75	2160
18000	18	2460,68	3240
36000	20	5853,92	6480
72000	25	14292,17	12960
144000	30	34769,12	25920
300000	40	87954,42	54000
1000000	40	367954,42	180000
Усього	x	515330,48	285840

Проаналізувавши дані з розрахунку в таблиці 3.3 сплати ПДФО з різних сум доходів, ми можемо дійти висновку, що запропонована прогресивна ставка податку дасть змогу населенню з малим та середнім рівнем доходу зменшити податкове навантаження та вирішити соціальну нерівність з його сплати.

При цьому слід зауважити, що в розрахунках не враховувалась, можливість для певних категорій населення, використання запропонованої нами податкової пільги, цим самим ми підкреслюємо, що існує більше можливостей для громадян з низьким доходом зменшити податкове навантаження.

Стосовно значних доходів, то сплата за пропорційною системою, як ми можемо бачити, не вираховує відсоток відповідно доходу, а вираховує згідно пропорції. Таким чином кожна група фактично сплачує меншу суму податків ніж вказаний відсоток в її категорії доходу. Це дає можливість всім категоріям населення рівномірно наповнювати бюджет, при цьому громадяни з надходами збільшують свою частку в загальній сумі ПДФО, які надійдуть до бюджетів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В умовах ринкової економіки перед податковою системою постають пріоритети забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та гарантій громадянам достатнього життєвого рівня.

Одним із головних бюджетоутворюючих податків є податок на доходи фізичних осіб, що представляє собою обов'язковий платіж фізичної особи до державного та місцевих бюджетів для фінансування їх видатків.

У роботі представлено комплексне теоретичне дослідження проблем, пов'язаних з процесом прибуткового оподаткування фізичних осіб, а також обґрунтування напрямів оптимізації прибуткового оподаткування в Україні в сучасних економічних умовах. Вивчення сутності податку на доходи фізичних осіб, а також аналіз динаміки надходжень ПДФО до Державного та місцевих бюджетів дозволили зробити наступні висновки та пропозиції.

Оподаткування доходів фізичних осіб входить до фінансового механізму держави. Податок на доходи фізичних осіб має скерованість на соціальну справедливість податкової систем, оскільки ставить рівень оподаткування в пряму залежність від обсягів доходу платника

Оподаткування доходів є вагомим джерелом формування бюджетних ресурсів держави, з одного боку, та важливим фінансовим важелем соціально-економічних процесів, з іншого боку, оскільки впливає на обсяг і структуру доходів платників, рівень їх заощаджень, активність інвестиційної діяльності, процеси нагромадження капіталу, визначаючи обсяги сукупного споживання та інші чинники стабільності та розвитку суспільства.

Функція податку на доходи фізичних осіб, як інструменту фіскальної політики держави, полягає в мобілізації грошових коштів в розпорядження держави. При цьому, чим більше несправедливою є система перерозподілу суспільного продукту, тим більшого значення набуває регулююча функція прибуткового оподаткування через елементи податку.

З моменту прийняття Податкового кодексу України механізм справляння ПДФО зазнавав неодноразових змін: змінювалась як ставка податку, так і база оподаткування.

Здійснений в роботі аналіз динаміки і структури надходжень ПДФО до державного та місцевих бюджетів, а також оцінка фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб в Україні дозволили зробити висновки, що фіскальна роль ПДФО залишається досить стабільною та вагомою; цей податок займає друге місце серед податкових надходжень зведеного бюджету України.

Незважаючи на оголошену урядом політику бюджетної децентралізації, частки розподілу ПДФО між державним та місцевими бюджетами змінилися України, що впливає на фінансову самостійність органів місцевого самоврядування.

Номінальне зростання надходжень ПДФО до зведеного бюджету України зумовлене не збільшенням реальних доходів населення чи детінізацією заробітних плат, а зростанням навантаження на трудові доходи населення, інфляційними процесами, введенням військового збору та розширенням бази оподаткування ПДФО.

Отже, в цілому проведене дослідження показало виключне значення оподаткування доходів фізичних осіб для формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів. Водночас, необхідно активізувати чинники як прямого, так і опосередкованого впливу на дані податкові надходження.

Основними факторами впливу на надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетів є, насамперед, економічний розвиток території, що визначає рівень доходів населення, а отже формує базу оподаткування.

Здійснене нами дослідження дає змогу системно підійти до визначення концептуальних напрямів реформування прибуткового оподаткування фізичних осіб:

- 1) розширення бази оподаткування ПДФО;

- 2) впровадження прогресивного оподаткування доходів громадян з відповідною розробкою шкали податкових ставок;
- 3) вдосконалення пільгової політики щодо ПДФО;
- 4) впровадження засобів щодо підвищення ефективності податкового контролю;
- 5) легалізація доходів громадян від тіньової економічної діяльності;
- б) нарощування податкових надходжень до бюджету шляхом залучення таких резервів, як зростання доходів фізичних осіб, створення робочих місць, заходи щодо збільшення кількості працездатного населення та збільшення інвестицій в економіку.

Нашою пропозицією, з метою підвищення якості життя соціально незахищених верств населення, є введення пропорційної шкали оподаткування. Застосування прогресивної шкали ставок від 10 до 40 % зменшить податкове навантаження на платників із низьким і середнім рівнем доходів, а введення ставки 0% дасть змогу захистити малозабезпечених громадян. На сьогодні фіскальний потенціал пов'язаний з оподаткуванням доходів фізичних осіб втілюється в життя частково, але з використанням пропорційної ставки в країні буде досягнутий довгоочікуваний баланс між доходами, а як результат, буде збільшене надходження до бюджету. Разом з цим зменшення податкового навантаження на громадян з низьким та середнім доходом повинно вирішити проблему тіньових заробітних плат, оскільки суми податків зменшуються, а соціальні гарантії для робітників залишаться. Також, необхідним є ведення обов'язкового декларування доходів, моніторинг за безготівковими операціями та рахунками в банках платників податку. Оскільки податкова система може ефективно працювати лише з урахуванням всіх аспектів оподаткування, то впровадження наших пропозицій збільшить базу оподаткування, зніме податковий тягар з мало захищених верств населення та збільшить надходження до бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністрування податків, зборів, платежів: навч. посіб. / за заг. ред. В.П. Хомутенко. Одеса: «Атлант», 2015. – 314 с.
2. Андрущенко В. Л. Податкова система : навч. посіб. / В. Л. Андрущенко. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 413 с.
3. Баранник Л. Б. Аналіз фіскальної ефективності стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні / Л. Б. Баранник, Я. А. Соломка // Економічний вісник. – 2017. – № 4. – С. 113-123.
4. Безверхий К. Адміністрування ПДФО у 2016 році : новації законодавства / К. Безверхий // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 12. – С. 26-35.
5. Безпалько І. Р. Розвиток системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: Автореферат ... канд. екон. наук, спец: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львів: Інст. регіон. досліджень НАН України, 2011. – 21 с.
6. Бечко П. К. Напрями посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. П.К.Бечко, Л.В.Барабаш, С.А. Власюк, Н.В.Бондаренко. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Харків, 2018. Том 3. № 26. С. 452–461.
7. Бюджетна система: навчальний посібник / Піхоцька О. М., Фурдичко Л. Є., Синютка Н. Г. – Львів: ТНЕУ, 2019. – 328 с.
8. Бюджетна система: підручник / І. В. Алексєєв, Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, М. В. Ливдар. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. -400 с.
9. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
10. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія; за ред. І. Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 350 с.

11. Вісник фіскальної служби України. Декларування 2020. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100017539-deklaruvannya-2020-koli-podannyadeklaratsiyi-pro-dokhodi-ye-obovyazkovim>
12. Воронська О.О. Податки в Україні: від теорії до практики, навчальний курс, 1-е видання, К.: Акцент ПП, 2018. – 464с.
13. Виноградов В. А. Пропозиції з удосконалення механізму справляння податку на доходи фізичних осіб / В. А. Виноградов // Науковий вісник ХДУ. – 2016. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 125-128.
14. Гаденко А. Д. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] / А. Д. Гаденко. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/3/gadenko.php>.
15. Глухова В. І. Податкові пільги як інструмент податкової політики держави. В. І. Глухова.. Стратегічні пріоритети в ХХІ столітті. – Київ., 2017. – С. 91-93.
16. Данілов І. Податок на доходи фізичних осіб / І. Данілов // Вісник Міністерства доходів і зборів України. – 2013. – № 47. – С. 22-23.
17. Думчиков М. О. Зарубіжний досвід країн ЄС у сфері удосконалення системи оподаткування та доцільність його застосування в Україні. О. М. Думчиков.. Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – №4. – С. 142-147.
18. Дусяк С. П. Удосконалення механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб у умовах фінансової кризи/ С. П. Дусяк // Світ фінансів. 2017. – №4. – С. 117-123.
19. Дутова Н. В., Лесік Є. С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн // Економіка і організація управління № 1 (33) 2019 с. 43-52.
20. Задорожня Л. А. Оцінка зміни утримань із трудового доходу працівників в Україні / Л. А. Задорожня, К. І. Швабій // [„Економічні перспективи підприємництва в Україні”] : зб. матер. всеукр. інтернет-конф., 27–28 жовтня 2016 р. – Т.1. – Ірпінь : УДФСУ, 2016. – С. 255–258.

21. Задорожня Л. А. Персональне прибуткове оподаткування резидентів в державах з доходом нижче середнього / Л. А. Задорожня // [„Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності”]: зб. матер. міжн. наук.-практ. конф., 25 березня 2016 р. / МОН України, ДФС України, ун-т ДПС України. – Ірпінь, 2016. – С. 68–69.
22. Задорожня Л. А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України [Електронний ресурс]: Автореферат ... канд. екон. наук, спец: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017. – Режим доступу : <http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/pdf>
23. Звітність про виконання бюджетів [Електронний ресурс] / Державна казначейська служба України. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
24. Іванческул О. І. Прибуткове оподаткування та напрями його оптимізації в Україні / О. І. Іванческул, Ю. С. Лаврова // Економічні науки. – 2012. – № 8. – С. 120-121.
25. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р. Сіденко, М.І. Скрипниченко, В.С. Пономаренко, І.Я. Чугунов та ін.; за ред. В.Р. Сіденка. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 648 с.
26. Коба О. В. Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний досвід та перспективи України / О. В. Коба, Ю. Ю. Миронова // *Strategies for Economic Development: The experience of Poland and the prospects of Ukraine* : collective monograph. – Кельце, Poland: Baltija Publishing, 2018. – Vol. 1. – С. 111-125.
27. Козарезенко Л. В. Вплив прямих податків на людський розвиток. Л. В. Козарезенко. Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №8. – С. 47-51.
28. Коцан Л. М. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів / Л. Коцан // *Серія Економічні науки* – 2017. – № 22. – Ч. 2. – С. 88-91.

- 29.Кравчук О. Кому на руку податки в Україні: європейські моделі та можливі альтернативи. О. Кравчук. – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/komu-naruku-podatki-v-ukrayini-eyevropejski-modeli-ta-mozhlivi-alternativi>
- 30.Лебедзевич Я.В. Податкова реформа України: механізм реалізації та наслідки / Я.В. Лебедзевич, А.А. Скуратівська // Вісник ЖДТУ. – 2018. – № 2(72). – С. 243–250.
- 31.Легкоступ І. І. Податкові системи в умовах глобалізації: проблеми взаємодії та перспективи розвитку / І. І. Легкоступ, К. В. Кацуба // Бізнес Інформ. – 2014. – № 14. – С. 259-263.
- 32.Мельник М. І. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія / М. І. Мельник, І. В. Лещух. – Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2015. – 330 с.
- 33.Непочатенко О. О. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб : проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Д. Ю. Парій // Економіка. Управління. Інновації. – 2016. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.
- 34.Носова Є. Реформування оподаткування доходів фізичних осіб в Україні [Електронний ресурс] // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. —2016. — Режим доступу: DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/178-1/3>
- 35.Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
- 36.Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/>.
- 37.Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

- 38.Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : sfs.gov.ua.
- 39.Пасічний Микола, Фіскальна результативність податкової системи України // ВІСНИК КНТЕУ. 2018. № 3 с. 116-128
- 40.Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції / А. В. Гречко // Економіка та управління національним господарством. – 2014. – № 3. – С. 60-70.
- 41.Піскова Ж. В. Формування системи показників фіскальної ефективності податків: теорія і практика / Ж. В. Піскова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – Серія Економіка. – Вип. 2 (6). – С. 174-180.
- 42.Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. – Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. – 402 с.
- 43.Податковий кодекс України редакція № 821-IX від 21.07.2020, № 1910-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- 44.Світовий досвід оподаткування : Великобританія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/vb/?print>.
- 45.Сибірянська Ю. Тренди в динаміці податку на доходи фізичних осіб у 2011-2016 роках / Ю. Сибірянська, П. Пірникоза. – К. : Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2017. – 28 с.
- 46.Сибірянська Ю. Фіскальні та соціальні ефекти реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні / Ю. Сибірянська, П. Пірникоза. – К. : Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2017. – 32 с.

47. Сідельникова Л. П. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб / Л. П. Сідельникова, О. Є. Найденко // Економіка розвитку. – 2017. – № 2. – С. 86-96.
48. Смашнюк О. В. Аналіз надходження прямих та непрямих податків до бюджету України. О. В. Смашнюк. Інноваційний розвиток: освіта та наука XXI століття. – 2018. – №3. – С. 16-22.
49. Соколовська А. М. Концепція ліберальної податкової реформи : доцільність і можливість реалізації в Україні / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2015. – № 12. – С. 12-31.
50. Сухорукова М. О. Фіскальна політика в умовах глобальної інституалізації: Україна та досвід зарубіжних країн / М. О. Сухоруков а// Scientific Journal «Science Rise». – 2016. – № 7/1(24). – С. 50-54.
51. Фінансові технології податкового адміністрування / Волосович С., Василенко А., Чубаєвський В., ВІСНИК КНТЕУ. 2019. № 4. С. – 5–15.
52. Ціна держави — проект CASE Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.cost.ua/budget/CASE> Україна
53. Черкасов А.В. Продуктивна зайнятість та соціальний розвиток України: стан та перспективи / А.В. Черкасов, О.В. Родіонов // Ринок праці та зайнятість населення. – 2016. – № 1. – С. 25–29.
54. Чижова Т. В. Податок на доходи фізичних осіб : наукові постулати та практичні аспекти функціонування / Т. В. Чижова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014.– Вип. 6. – Ч.5. – С. 103-106.
55. Чугунов І.Я., Брижан К.В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет ім. Г. Сковороди. - 2017. № 32/1. – С. 241 - 251.
56. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу // Вісник КНТЕУ. – 2017. –№ 3. – С. 116–132.

57. Чугунов І.Я., Крючкова Н.М. Податкова архітектура як інструмент економічного розвитку // Наукові праці НДФІ. – 2009. – Вип.1 (46). – С.3–9.
58. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень // Економічний часопис-XXI. – 2016. № 3-4(2). – С. 66 – 69.
59. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин // Наукові праці НДФІ. – 2008. – Вип.1 (42). – С.3–11.
60. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 5. – С. 5–18.
61. Швець Ю. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. О. Швець, Я. Ю. Бахметова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 17. – С. 771-775.
62. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л. В. Юрчишена // Фінанси, облік, банки. – 2016. – № 1 (21). – С. 215-224.

ВВП України у фактичних цінах з 2011 по 2020 рр.
Динаміка та графік змін ВВП України у фактичних цінах з 2011 по 2020 рр.

Період	Сума, млн грн.	Зміна, млн грн.	Темп приросту
II квартал 2020	867782	+21953	+3%
I квартал 2020	845829	-269073	-24%
IV квартал 2019	1114902	+9382	+1%
III квартал 2019	1105520	+177747	+19%
II квартал 2019	927773	+120018	+15%
I квартал 2019	807755	-240268	-23%
IV квартал 2018	1048023	+53173	+5%
III квартал 2018	994850	+184030	+23%
II квартал 2018	810820	+105807	+15%
I квартал 2018	705013	-189009	-21%
IV квартал 2017	894022	+60892	+7%
III квартал 2017	833130	+168370	+25%
II квартал 2017	664760	+73752	+12%
I квартал 2017	591008	-132043	-18%
IV квартал 2016	723051	+53881	+8%
III квартал 2016	669170	+133846	+25%
II квартал 2016	535324	+79687	+17%
I квартал 2016	455637	-129144	-22%
IV квартал 2015	584781	+20874	+4%
III квартал 2015	563907	+108662	+24%
II квартал 2015	455245	+79720	+21%
I квартал 2015	375525	-67566	-15%
IV квартал 2014	443091	+8925	+2%
III квартал 2014	434166	+58263	+15%
II квартал 2014	375903	+62335	+20%
I квартал 2014	313568	-90743	-22%
IV квартал 2013	404311	+9580	+2%
III квартал 2013	394731	+41706	+12%
II квартал 2013	353025	+50161	+17%
I квартал 2013	302864	-75700	-20%
IV квартал 2012	378564	-9056	-2%
III квартал 2012	387620	+38408	+11%
II квартал 2012	349212	+55719	+19%
I квартал 2012	293493	-70590	-19%
IV квартал 2011	364083	-11936	-3%
III квартал 2011	376019	+61399	+20%
II квартал 2011	314620	+52742	+20%
I квартал 2011	261878		

Ставки ПДФО в Україні (з 29.05.2020)		
Вид доходу	Ставка податку	Посилання на ПКУ (IV розділ)
Доходи, одержані, у тому числі, але не виключно у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які виплачуються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами	18%	п.167.1
Стипендія, яка виплачується учню, студенту, ординатору, аспранту або ад'юнкту (в сумі перевищення над сумою місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помноженою на 1,4 та округленою до найближчих 10 грн.)	18%	п.165.1.26
Доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності	18%	п.177.1
Доходи громадян, отримані від провадження незалежної професійної діяльності	18%	п.178.2
Суми надміру витрачених коштів, отриманих на відрядження або під звіт, та не повернутих у встановлений строк	18%	п.170.9
Доходи, отримані від надання майна в лізинг, оренду або суборенду	18%	п.170.1
Інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах (крім доходу від операцій, зазначених у пп. 165.1.2, 165.1.40 та 165.1.52 ПКУ)	18%	п.170.2
60 % суми одноразової страхової виплати за договором довгострокового страхування життя у разі досягнення застрахованою особою певного віку, обумовленого у такому страховому договорі, чи закінчення строку дії такого договору	18%	п.170.8.2
Викупна сума у разі дострокового розірвання страховальником договору довгострокового страхування життя	18%	п.170.8.2
Сума коштів, з якої не було утримано податок, та яка виплачується вкладнику з його пенсійного вкладу або рахунка учасника фонду банківського управління у зв'язку з достроковим розірванням договору пенсійного вкладу, договору довірчого управління, договору недержавного пенсійного забезпечення	18%	п.170.8.2
Кошти, що надаються роботодавцем як допомога на поховання (в сумі перевищення над сумою подвійного розміру місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помноженою на 1,4 та округленою до найближчих 10 грн.)	18%	п.165.1.22
Частина благодійної допомоги, що підлягає оподаткуванню з урахуванням норм п.170.7 ПКУ	18%	п.170.7
Дохід за зданий брутт дорогоцінних металів (крім доходу, отриманого за брутт дорогоцінних металів, проданий НБУ)	18%	п.164.2.18
Вартість путівок (на території України) на відпочинок, оздоровлення та лікування, у т.ч. на реабілітацію інвалідів, платника податку та/або членів його сім'ї першого ступеня споріднення, які надаються його роботодавцем – платником податку на прибуток – безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) один	не оподатковується	п.165.1.35

раз на рік, (за умови, що вартість путівки або знижки не перевищує 5 розмірів мінімальної зарплати)		
Виграші, призи, дарунки		
Виграш чи приз (крім виграшів, призів у лотерею) на користь резидентів або нерезидентів	18%	п.167.1
Виграш, приз у лотерею	18%	п.167.1
Інші виграші та призи	18%	п.167.1
Дарунки (а також призи переможцям та призерам спортивних змагань), якщо їх вартість не перевищує 25% однієї мінімальної зарплати, за винятком грошових виплат у будь-якій сумі	не оподатковується	п.165.1.39
Грошові виграші у спортивних змаганнях (крім винагород спортсменам – чемпіонам України, призерам спортивних змагань міжнародного рівня, у тому числі спортсменам-інвалідам, визначених у пп. "б" п.165.1.1 ПКУ)	18%	п.167.1
Кошти, майно, майнові чи немайнові права, вартість робіт, послуг, подаровані платнику податку, оподатковуються за правилами для оподаткування спадщини (див. розділ "Спадщина")	0% 5% 18%	п.174.6
Проценти		
Проценти на поточний або депозитний банківський рахунок	18%	п.167.5.1
Процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом	18%	п.167.5.1
Проценти на вклад (депозит) у кредитних спілках	18%	п.167.5.1
Плата (відсоток), що розподіляється на пайові членські внески членів кредитної спілки	18%	п.167.5.1
Дохід, який виплачується компанією, що управляє активами інституту спільного інвестування	18%	п.167.5.1
Дохід за іпотечними цінними паперами (іпотечними облигаціями та сертифікатами)	18%	п.167.5.1
Дохід у вигляді відсотків (дисконту), отриманого власником облигацій від їх емітента	18%	п.167.5.1
Дохід за сертифікатом фонду операцій з нерухомістю та дохід, отриманий платником податку у результаті викупу (погашення) управителем сертифікатів фонду операцій з нерухомістю	18%	п.167.5.1
Проценти та дисконтні доходи, нараховані на користь фізичних осіб з будь-яких інших доходів (окрім тих, що зазначені у п.170.4.1 ПКУ)	18%	п.170.4.3
Дивіденди, роялті		
Дивіденди, нараховані у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих юрособою-резидентом, за умови, що таке нарахування не змінює часток участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента, та в результаті якого збільшується статутний фонд емітента на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів	не оподатковується	п.165.1.18
Дивіденди по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування)	5%	п.167.5.2
Дивіденди по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування, а також суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток	9%	п.167.5.4
Роялті	18%	п.170.3.1
Продаж нерухомості		
Дохід від продажу (обміну) не частіше одного разу протягом звітного року житлового будинку, квартири або	не оподатковується	п.172.1

їх частини, кімнати, садового (дачного) будинку, а також земельної ділянки або об'єкта незавершеного будівництва, та за умови перебування такого майна у власності платника податку понад 3 роки		
Дохід від продажу протягом звітного податкового року більш як одного з об'єктів нерухомості, зазначених у п. 172.1 ПКУ, а також дохід від продажу об'єкта нерухомості, не зазначеного в п.172.1	5%	п.172.2
Продаж рухомого майна		
Дохід від продажу (обміну) об'єкта рухомого майна (крім винаятку, див. далі)	5%	п.173.1
Дохід від продажу (обміну) протягом звітного року одного з об'єктів рухомого майна (легкового автомобіля, мотоцикла, мопеда,) не підлягає оподаткуванню (як виняток з попереднього)	не оподатковується	п.173.2
Дохід від продажу (обміну) протягом звітного року другого об'єкту рухомого майна (легкового автомобіля, мотоцикла, мопеда), підлягає оподаткуванню	5%	п.173.2
Дохід від продажу (обміну) протягом звітного року третього (та наступних) об'єкту рухомого майна (легкового автомобіля, мотоцикла, мопеда), підлягає оподаткуванню	18%	п.173.2
Спадщина		
Вартість власності, що успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення	0%	п.174.2.1
Вартість власності, зазначеної в пп. "а", "б", "г" п. 74.1 ПКУ, що успадковується особою, яка є інвалідом I групи або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування а також вартість власності, зазначеної в пп. "а", "б" п.174.1 ПКУ, що успадковується дитиною-інвалідом	0%	п.174.2.1
Грошові заощадження, поміщені до 02.01.1992 в установи Ощадбанку СРСР та державного страхування СРСР, що діяли на території України, або у державні цінні папери, та грошові заощадження громадян України, поміщені в установи Ощадбанку України та колишнього Укрдержстраху протягом 1992–1994 років, погашення яких не відбулося	0%	п.174.2.1
Вартість будь-якого об'єкта спадщини, отриманого у спадщину спадкоємцями, що не є членами сім'ї спадкодавця першого ступеня споріднення	5%	п.174.2.2
Спадщина, отримана будь-яким спадкоємцем від спадкодавця – нерезидента, та будь-який об'єкт спадщини, що успадковується спадкоємцем – нерезидентом	18%	п.174.2.3
Доходи нерезидентів та іноземні доходи		
Доходи з джерелом їх походження в Україні, що нараховуються або виплачуються на користь нерезидентів	за ставками, визначеними для резидентів	п.170.10.1
Іноземні доходи	18%	п.170.11.1

Прожитковий мінімум в Україні за соціальними та демографічними групами з 2000 по 2020 роки (грн)

Період	Загальний показник	Діти до 6 років	Діти від 6 до 18 років	Працездатні особи	Особи, що втратили працездатність
з 01.12.2020 по 31.12.2020	2189	1921	2395	2270	1769
з 01.07.2020 по 30.11.2020	2118	1859	2318	2197	1712
з 01.01.2020 по 30.06.2020	2027	1779	2218	2102	1638
з 01.12.2019 по 31.12.2019	2027	1779	2218	2102	1638
з 01.07.2019 по 30.11.2019	1936	1699	2118	2007	1564
з 01.01.2019 по 30.06.2019	1853	1626	2027	1921	1497
з 01.12.2018 по 31.12.2018	1853	1626	2027	1921	1497
з 01.07.2018 по 30.11.2018	1777	1559	1944	1841	1435
з 01.01.2018 по 30.06.2018	1700	1492	1860	1762	1373
з 01.12.2017 по 31.12.2017	1700	1492	1860	1762	1373
з 01.05.2017 по 30.11.2017	1624	1426	1777	1684	1312
з 01.01.2017 по 30.04.2017	1544	1355	1689	1600	1247
з 01.12.2016 по 31.12.2016	1544	1355	1689	1600	1247
з 01.05.2016 по 30.11.2016	1399	1228	1531	1450	1130
з 01.01.2016 по 30.04.2016	1330	1167	1455	1378	1074
з 01.09.2015 по 31.12.2015	1330	1167	1455	1378	1074
з 01.01.2015 по 31.08.2015	1176	1032	1286	1218	949
з 01.01.2014 по 31.12.2014	1176	1032	1286	1218	949
з 01.12.2013 по 31.12.2013	1176	1032	1286	1218	949
з 01.01.2013 по 30.11.2013	1108	972	1210	1147	894
з 01.12.2012 по 31.12.2012	1095	961	1197	1134	884
з 01.10.2012 по 30.11.2012	1060	930	1161	1118	856
з 01.07.2012 по 30.09.2012	1044	917	1144	1102	844
з 01.04.2012 по 30.06.2012	1037	911	1134	1094	838
з 01.01.2012 по 31.03.2012	1017	893	1112	1073	822
з 01.12.2011 по 31.12.2011	953	870	1042	1004	800
з 01.10.2011 по 30.11.2011	934	853	1022	985	784
з 01.04.2011 по 30.09.2011	911	832	997	960	764
з 01.01.2011 по 31.03.2011	894	816	977	941	750
з 01.12.2010 по 31.12.2010	875	799	957	922	734
з 01.10.2010 по 30.11.2010	861	787	941	907	723
з 01.07.2010 по 30.09.2010	843	771	921	888	709
з 01.04.2010 по 30.06.2010	839	767	917	884	706
з 01.01.2010 по 31.03.2010	825	755	901	869	695
з 01.11.2009 по 31.12.2009	701	632	776	744	573
з 01.10.2008 по 31.10.2009	626	557	701	669	498
з 01.07.2008 по 30.09.2008	607	540	680	649	482
з 01.04.2008 по 30.06.2008	605	538	678	647	481
з 01.01.2008 по 31.03.2008	592	526	663	633	470
з 01.10.2007 по 31.12.2007	532	470	604	568	411
з 01.04.2007 по 30.09.2007	525	463	595	561	406
з 01.01.2007 по 31.03.2007	492	434	558	525	380
з 01.04.2006 по 30.09.2006	465	410	527	496	359
з 01.01.2006 по 31.03.2006	453	400	514	483	350
з 01.01.2005 по 31.12.2005	423	376	468	453	332
з 01.01.2004 по 31.12.2004	362	324	405	387	285
з 01.01.2002 по 31.12.2003	342	307	384	365	268
з 01.01.2001 по 31.12.2001	311	276	346	331	249
з 01.01.2000 по 31.12.2000	270	241	297	288	217

Мінімальна заробітна плата в Україні з 2000 по 2020 рр.

Період	Мінімальна зарплата (грн.)					
	місячна			погодинна		
с 01.09.2020	5000	277	5.9%	29,20	0.89	3.1%
с 01.01.2020 по 31.08.2020	4723	550	13.2%	28,31	3.18	12.7%
с 01.01.2019 по 31.12.2019	4173	450	12.1%	25,13	2.72	12.1%
с 01.01.2018 по 31.12.2018	3723	523	16.3%	22,41	3.07	15.9%
с 01.01.2017 по 31.12.2017	3200	1600	100.0%	19,34	9.75	101.7%
с 01.12.2016 по 31.12.2016	1600	150	10.3%	9,59	0.90	10.4%
с 01.05.2016 по 30.11.2016	1450	72	5.2%	8,69	0.40	4.8%
с 01.01.2016 по 30.04.2016	1378	0	0%	8,29	0.00	0%
с 01.09.2015 по 31.12.2015	1378	160	13.1%	8,29	1.00	13.7%
с 01.01.2015 по 31.08.2015	1218	0	0%	7,29	-0.01	-0.1%
с 01.01.2014 по 31.12.2014	1218	0	0%	7,30	0.00	0%
с 01.12.2013 по 31.12.2013	1218	71	6.2%	7,30	0.42	6.1%
с 01.01.2013 по 30.11.2013	1147	13	1.1%	6,88	0.08	1.2%
с 01.12.2012 по 31.12.2012	1134	16	1.4%	6,80	0.10	1.5%
с 01.10.2012 по 30.11.2012	1118	16	1.5%	6,70	0.09	1.4%
с 01.07.2012 по 30.09.2012	1102	8	0.7%	6,61	0.05	0.8%
с 01.04.2012 по 30.06.2012	1094	21	2.0%	6,56	0.13	2.0%
с 01.01.2012 по 31.03.2012	1073	69	6.9%	6,43	0.39	6.5%
с 01.12.2011 по 31.12.2011	1004	19	1.9%	6,04	0.12	2.0%
с 01.10.2011 по 30.11.2011	985	25	2.6%	5,92	0.15	2.6%
с 01.04.2011 по 30.09.2011	960	19	2.0%	5,77	0.11	1.9%
с 01.01.2011 по 31.03.2011	941	19	2.1%	5,66	0.14	2.5%
с 01.12.2010 по 31.12.2010	922	15	1.7%	5,52	0.09	1.7%
с 01.10.2010 по 30.11.2010	907	19	2.1%	5,43	0.11	2.1%
с 01.07.2010 по 30.09.2010	888	4	0.5%	5,32	0.03	0.6%
с 01.04.2010 по 30.06.2010	884	15	1.7%	5,29	0.09	1.7%
с 01.01.2010 по 31.03.2010	869	125	16.8%	5,20		
с 01.11.2009 по 31.12.2009	744	94	14.5%			
с 01.10.2009 по 31.10.2009	650	20	3.2%			
с 01.07.2009 по 30.09.2009	630	5	0.8%			
с 01.04.2009 по 30.06.2009	625	20	3.3%			
с 01.12.2008 по 31.03.2009	605	60	11.0%			
с 01.10.2008 по 30.11.2008	545	20	3.8%			
с 01.04.2008 по 30.09.2008	525	10	1.9%			
с 01.01.2008 по 31.03.2008	515	55	12.0%			
с 01.10.2007 по 31.12.2007	460	20	4.5%			
с 01.07.2007 по 30.09.2007	440	20	4.8%			
с 01.04.2007 по 30.06.2007	420	20	5.0%			
с 01.12.2006 по 31.03.2007	400	25	6.7%			
с 01.07.2006 по 30.11.2006	375	25	7.1%			
с 01.01.2006 по 30.06.2006	350	18	5.4%			
с 01.09.2005 по 31.12.2005	332	22	7.1%			
с 01.07.2005 по 31.08.2005	310	20	6.9%			
с 01.04.2005 по 30.06.2005	290	28	10.7%			
с 01.01.2005 по 31.03.2005	262	25	10.5%			
с 01.09.2004 по 31.12.2004	237	32	15.6%			
с 01.12.2003 по 31.08.2004	205	20	10.8%			
с 01.01.2003 по 30.11.2003	185	20	12.1%			
с 01.07.2002 по 31.12.2002	165	25	17.9%			
с 01.01.2002 по 30.06.2002	140	22	18.6%			
с 01.07.2000 по 31.12.2001	118	28	31.1%			
с 01.04.2000 по 30.06.2000	90					

Розмір ПСП за 2011-2020 рр.

Рік	Граничний розмір доходу що має право на ПСП, грн..	Прожитковий мінімум, грн.	Розмір пільги, %	Сума ПСП, грн		
				100%	150%	200%
				Для осіб, визначених у пп. 169.1.1 та 169.1.2 ПКУ	Для осіб, визначених у пп. 169.1.3 ПКУ	Для осіб, визначених у пп. 169.1.4 ПКУ
2011	1320	941	50	470,5	705,75	941
2012	1500	1073	50	536,5	804,75	1073
2013	1610	1147	50	573,5	860,25	1147
2014	1710	1218	50	609	913,5	1218
2015	1710	1218	50	609	913,5	1218
2016	1930	1378	50	689	1033,5	1378
2017	2240	1600	50	800	1200	1600
2018	2467	1762	50	881	1240,5	1762
2019	2690	1921	50	960,5	1440,75	1921
2020	2840	2102	50	1051	1576,5	2102

Податкова соціальна пільга в 2020 році

ПОДАТКОВА СОЦІАЛЬНА ПІЛЬГА ЗГІДНО СТАТТІ 169 ПКУ			
Хто може скористатися податковою соціальною пільгою	Розмір пільги (% від прожиткового мінімуму)	З урахуванням обмежень абз.8 п.1 статті XIX ПКУ	Гранична сума з/п для застосування ПСП
Для всіх платників податків (ппп. 169.1.1 ПКУ) 50% прожиткового мінімуму	100%	1013,50	2840
Самотня мати (отець), вдова (вдівець) або опікун (ппп. 169.1.3 ПКУ)	150% x на кількість дітей у віці до 18	1520,00	2840 x на кількість дітей у віці до 18 років
Платник податків, що утримує дитину-інваліда (ппп. 169.1.3 ПКУ)			
Платник податків, що має двох і більше дітей у віці до 18 років (ппп. 169.1.2 ПКУ)	100% x на к-ть дітей до 18	1013,00	
Осіб, віднесених законом до 1 або 2 категорії осіб, що постраждали в результаті Чорн. катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами за участь в ліквідації	150%	1520,00	2840
Що вчаться, студенти, аспіранти, ординатори, ад'юнкти			
Інваліди 1 або 2 групи, зокрема з дитинства			
Особи, яким присуджена довічна стипендія як громадянину, якого переслідували за правозахисну діяльність, включаючи журналістів			
Учасники бойових дій на території ін. країн в період після Другої світової війни, на яких розповсюджується дія ЗУ "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"			
Герої України, Герої Рад. Союзу, Герої Соц. Праці, повні кавалери ордена Слави або ордена Труд. Слави, особи, нагороджені чотирма і більш медалями "За відвагу"	200%	1520,00	2470,00
Учасники бойових дій під час Другої світової війни або громадяни, що працюють у той час в тилу, і інваліди 1 і 2 групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн в період після Другої світової війни, на яких розповсюджується дія ЗУ "Про статус ветеранів війни"			
Колишні в'язні концтаборів, інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особи, визнані репресованими або реабілітованими			
Особи, які знаходилися на блокадній території колишнього Ленінграду в період з 08.09.1941 по 27.01.1944			
Особи, насильно вивезені з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що знаходилися у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною й її союзниками			